

30. заседание

Четвъртък, 25 декември 1924 година

(Открито отъ подпредседателя д-ръ Б. Вазовъ, въ 16 ч. 15 м.)

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: (Звъни) Отварямъ заседанието.

(Отъ заседанието сѣ отсъствуваха следнитѣ народни представители: Бурмовъ Никола, Велиновъ Точко, Вълчевъ Ангелъ, Гиргиновъ д-ръ Александъръ, Геровъ д-ръ Борсъ, Господиновъ Христо П, Даневъ д-ръ Стоянъ, Дановъ Григоръ, Димитровъ Парашкевъ, Думановъ Тончо, Живковъ Георги, Кабакчиевъ Христо, Кандуловъ Димитъръ, Колушевъ д-ръ Недѣлко, Лѣкарски Иванъ, Мангъръ Димитъръ, Милковски Александъръ, Минковъ Атанасъ, Бешковъ Георги, п. Николовъ Маринъ, Парасковъ Василъ, Петрини Николай, Поповъ Георги, Пъдаревъ Костадинъ, Робевъ Йосифъ, Симеоновъ Иванъ, Славовъ Крумъ, Такевъ д-ръ Владимиръ, Хаджиевъ Никола, Цвѣтановъ Донко, Чернооковъ Георги и Чешмеджиевъ Григоръ)

Председателството е разрешило отпускъ на следнитѣ г. г. народни представители:

На г. Владимиръ Такевъ — 2 дни;

На г. Георги Дончевъ — 1 день.

Понеже народниятъ представителъ г. Койчо Петровъ се е ползувалъ досега съ повече отъ 20 дни отпускъ, ще питамъ Народното събрание дали е съгласно да му се разреши още 2 дни отпускъ. Който сѣ съгласни да се разреши на г. Койчо Петровъ 2 дни отпускъ, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Петко Найденовъ иска 15 дни отпускъ. Понеже се е ползувалъ вече съ 8 дни отпускъ, ще питамъ Народното събрание дали е съгласно да му се разреши исканиятъ отпускъ. Който сѣ съгласни да се разреши на г. Петко Найденовъ 15 дни отпускъ по болестъ, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Постъпило е питане отъ народния представителъ г. д-ръ Георги Яламовъ къмъ г. министра на народното просвѣщение и г. министра на железницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ. Питането се отнася до прилагането на чл. 128 отъ закона за народното просвѣщение, а именно не мислятъ ли г. г. министритѣ да наредятъ до съответнитѣ власти да се прилага този членъ, като се даде възможностъ на учителитѣ да пътуватъ съ намалени такси по железницитѣ. Ще изпрати приложения пренесъ отъ това питане на г. г. министритѣ, за да отговорятъ.

Постъпило е запитване отъ казанлъшкия народенъ представителъ г. Христо Биевъ до г. г. министритѣ на правосъдието и на вътрешнитѣ работи и народното здраве. Това запитване се отнася до разтурено събрание на земеделската партия. Въ своя петициумъ гласи: (Чете)

„1. Докога хората на Българския земеделски народенъ съюзъ, на и тѣзи на маса професионални организации, ще трѣбва да търнятъ положението си на безправна рая, единственото гражданско качество на която е останало само дашъкоплатство?

„2. Не виждате ли, че окончателно сѣ задрѣстени всички пътища на легалната борба, и като познавате темперамента на нашия народъ, неукротимия му борчески духъ за хлѣбъ, свобода и човѣшки правдини, не смѣтате ли, че по този начинъ наливате вода въ водещата на бунтарството и апархията?

„3. Ако това ви е ясно, не смѣтате ли, че страшна петорическа отговорностъ поемате, както вне лично, така и всички офици, които ви кръпятъ, ако решително и бързо не възстановите нормалния политически животъ на страната?

„4. Въ името на България не смѣтате ли, че е отдавна време да отмишнете всичкитѣ си заповѣди, устни и

писмени, относящи се до ограниченне свободата на събранията и печата, издадени следъ фаталния 9 юний, и да дадете нови такива, съ които да ограничите производитѣ на подчиненитѣ ви длъжностни лица?

„5. Мислите ли и следъ този му „подвигъ“ още да държите на служба съдебния приставъ Стойно Чокойски?“

Пренесъ отъ това запитване ще се изпрати на г. г. министритѣ, за да отговорятъ.

Г. Пенчевъ (с. д.): Това питане ли е или запитване?

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Запитване.

К. Бозвелиевъ (с. д.): Ако е запитване, ще трѣбва да се чете.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля Ви се, такава е практиката. Ще трѣбва да питамъ сега Народното събрание, за кога да насрочимъ разглеждането на това запитване. Както знаете, ние опредѣлихме миналия четвъртъкъ за едно запитване. Значи следъ две недѣли ще се отговори на това запитване. Почитаемото правителство кога желае да отговори на това запитване?

Министъръ И. Русевъ: Въ четвъртъкъ.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Значи по-идущия четвъртъкъ?

Г. Пенчевъ (с. д.): Следъ нова година.

Т. Страшимировъ (к): Азъ съмъ подалъ едно запитване твърде отдавна, преди това запитване, което се разглежда завчера, и до днесъ не е опредѣленъ день, въ който да бъде разгледано то. Тѣй като сега се занимаваме съ опредѣляне на день за отговоръ на интерпелации, азъ моля да бъде поставена на дневенъ редъ и моята интерпелация.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Който сѣ съгласни по-идущиятъ четвъртъкъ да разглеждаме запитвания, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Приставяваме къмъ дневния редъ.

Понеже г. военниятъ министъръ отсъствува, първитѣ два законопроекта се отлагатъ.

Г. Продановъ (з): Бѣхъ отправилъ едно питане до г. министра на вътрешнитѣ работи. Вчера или оная день той ме е търсилъ да отговори на питането ми, обаче азъ бѣхъ въ отпускъ. Моля го сега да отговори на моето питане.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: За какво се отнасяше Вашето питане, г. Продановъ?

Г. Продановъ (з): Г. министрътъ знае.

Министъръ И. Русевъ: Съгласенъ съмъ да отговоря. Нека развие питането си.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Тогава, г. Продановъ, развийте питането си.

Г. Продановъ (з): (Отъ трибуната) Отправилъ съмъ едно питане, г. г. народни представители, до г. министра на вътрешнитѣ работи, съ следното съдържание: (Чете)

„Знае ли г. министрътъ, че за залавянето на разбойническата банда на Георги Янчевъ и Тодоръ Грудовъ, върлююща въ Бургазката околия, бургазкиятъ околийски на-

чалникът съвкупно до селските кметове от околната понека да му се изпратят според състава на селото съответно число хора, от които да се образуват погери за залавянето на тази банда? На 27 септември т. г., дата, която бѣ определена от околнискъ началникъ, масово се стекоха от селата около 3—4 хиляди души милиционери предъ околийското управление. Тия милиционери бѣха разпредѣлени на групи и, въоръжени на 30 сѣния месецъ, подъ командата на военнитѣ и административнитѣ власти бѣха разпратени на разни посоки изъ околията и мѣстноститѣ, където се подвизаваше разбойническата банда. Една група отъ тия милиционери, състояща се отъ около 100 человекъ, командувана отъ поручикъ Георгиевъ и полицейския приставъ Гайдовъ, бѣ отправена по шосето Бургазъ—Маалко-Търново.

„Сжщата група, вървейки по шосето, къмъ 25—30 км. отъ Бургазъ, седнала на почивка, разположена отъ дветѣ страни на шосето, което е обрасло съ гъста и непроходима гора. Въ този моментъ се е намирала и разбойническата банда на сжщото мѣсто въ гората, която веднага открива залповъ огънь върху насѣдалитѣ на почивка милиционери. Въ момента настъпва суматоха и милиционеритѣ се разпръсватъ изъ гората, едни отъ тѣхъ се върнали назадъ по шосето, други заминали напредъ, а около 14 души се натъкнали на бандата разбойници, която ги обгражда, плѣнява и почва да ги разоръжава. При разоръжаването двама отъ плененитѣ, благодарение на гъстата гора, успѣватъ да избѣгатъ, а останалитѣ 12 человекъ останаха въ пленъ при разбойницитѣ. Имало и две кола, отъ които едната е носела хлѣба и завивкитѣ на милиционеритѣ, а другата — картечница. Добитъцитѣ, впрегнати въ тия две кола, се подплашили отъ залповетѣ на разбойницитѣ, и тия, що носѣли картечницата, влѣзли въ гората съ колата, засѣкли се тамъ и чакъ на следния день били намѣрени, а тия, що теглили колата съ хлѣба и дрехитѣ, стропили на колата процена, хукнали да бѣгатъ по шосето съ него, а колата остана на мѣстото си, която после намѣрили разбойницитѣ и ограбили всичко, що имало въ нея. Следъ десетъ дни шестъ души отъ тия пленници успѣли да избѣгатъ отъ ръцетѣ на разбойницитѣ — четири души отъ с. Каяли и двама души отъ с. Сазлъ-къой, които разправятъ, че другаритѣ имъ пленили отъ Сазлъ-къой, Желю Добриковъ, на четвъртия дель отъ пленяването му, се опитал да избѣга отъ пленството си, обаче билъ веднага заловенъ отъ разбойницитѣ и убитъ съ дървета предъ очитѣ на другаритѣ му пленници, на които се казало отъ разбойницитѣ, че ако и тѣ, останалитѣ, се помъчатъ да бѣгатъ, ще ги последва сжщата участъ на Добриковъ. Въпреки всичко това, обаче, тия избѣгали отъ зоркото око на разбойницитѣ шестъ души пленници сж вкарани въ затвора и лежатъ до днесъ тамъ, безъ да знаятъ защо“ — преди нѣколко дни тия пленници сж освобождени. „Следъ, обаче, нѣколко дни избѣгватъ отъ ръцетѣ на разбойницитѣ още двама пленници отъ с. Русокастро, само че за тия последнитѣ се застъпватъ силни на деня хора и следъ като имъ се взематъ показанията, били освобождени.

„За всичко гореизложено, отъ името на земеделската парламентарна група питамъ г. министра, ако всичко това му е известно:

„1. Какви мѣрки е вземалъ или мисли да вземе за освобождаването отъ затвора на тия хора и

„2. Мисли ли да се даде обезщетение, каквото законътъ за преследване разбойницитѣ предвижда, на семейството на убития Желю Добриковъ, който остави жена и две малки на 2 и 4 години деца?“

Това питане се отнася за ония милиционери, които сж пленени отъ разбойницитѣ. Вчера г. министрътъ тукъ по мой адресъ е казалъ, че азъ съмъ защищавалъ разбойницитѣ. Както виждате, азъ не защитавамъ разбойницитѣ, а защитавамъ ония, които беззаконно сж арестувани и сж лежали 56 дни въ затвора.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата г. министрътъ на вътрешнитѣ работи и народното здраве.

Министръ И. Русевъ: Г. г. народни представители! Всички лица, които иматъ каквото и да е съприкосновение съ разбойницитѣ, сж въ ръцетѣ на съдебнитѣ власти и, следователно, тѣ сж власти да ги освободятъ или да ги задържатъ. Азъ не мога да се намѣся, както иска г. Продановъ, да се освободятъ лицата отъ затвора, които сж турени тамъ по решение на съдебнитѣ власти. Окръжниятъ управителъ въ Бургазъ лично е молилъ прокурора отъ своя

страна да ускори разследването, за да могатъ да бѣдатъ освобождени ония, които се оказатъ невинни.

По отношение на Желю Добриковъ се произвежда дознание и ще се постъпи споредъ това дознание.

Г. Продановъ (з): Азъ не съмъ доволенъ отъ отговора на г. министра (Смѣхъ вървѣдъ сговориститѣ), защото тия хора сж лежали 56 дни въ затвора. Тѣ сж милиционери, а не разбойници. Отишли сж да помагатъ за залавянето на разбойницитѣ, а въ сжщность тѣхъ обявяватъ за разбойници и сж ги държали 56 дни въ затвора. На убития трѣбва да му се даде помощъ съгласно съответния законъ.

Х. Стояновъ (к): Преди 20 дни още бѣхъ отпращалъ едно питане до г. министра на вътрешнитѣ работи за арестувани граждани отъ Сливенъ въ Бургазъ и после интерпирани, и още не съмъ получилъ отговоръ.

Министръ И. Русевъ: Не съмъ готовъ да Ви отговоря. Когато съмъ готовъ — тогава.

Х. Стояновъ (к): Правилникътъ Ви задължава да отговорите още въ следующото заседание.

Г. Носовски (з): Азъ бѣхъ отпращалъ едно питане до г. министра на вътрешнитѣ работи по една случка известна нему, защото е станала тукъ, въ столицата. Г. министрътъ е ималъ време отъ вчера досега да узнае какъ е отъ работата. Предполагамъ, че той знае и може да ми отговори.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Пристъпваме къмъ третата точка отъ дневния редъ — одобрение предложението за освобождаване отъ трудовъ повинность свършилитѣ Държавното сръдно техническо училище, ако занимаватъ професията си петъ години наредъ.

Моля г. секретаря да прочете предложението.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д. ср): (Чете)

„ПРЕДЛОЖЕНИЕ

за освобождаване отъ трудовъ повинность свършилитѣ Държавното сръдно техническо училище, ако занимаватъ професията си петъ години наредъ.

Г. г. народни представители! Съгласно XXXVIII-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 18 ноември 1924 г., протоколъ № 91, имамъ честь да ви моля да одобрите приложеното тукъ решение за освобождаване отъ трудовъ повинность свършилитѣ Държавното сръдно техническо училище, ако занимаватъ професията си петъ години наредъ.

Гр. София, 2 декември 1924 г.

Министръ на общественитѣ сгради, пѣтицата и благоустройството: **Я. Стоенчевъ**

„ПРОЕКТОРЕШЕНИЕ

Одобрява се да се освобождаватъ отъ трудовъ повинность свършилитѣ Държавното сръдно техническо училище, ако занимаватъ професията си петъ години наредъ“.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Които приематъ предложението, да се освободятъ отъ трудовъ повинность свършилитѣ Държавното сръдно техническо училище, ако занимаватъ професията си петъ години наредъ, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ точка четвърта отъ дневния редъ — одобрение предложението за приемане на държавна служба руския подданикъ Н. Яковлевъ за срокъ отъ една година.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д. ср): (Чете)

„МОТИВИ

къмъ предложението за приемане на държавна служба руския подданикъ Н. Яковлевъ за срокъ отъ една година.

Г. г. народни представители! Сръдниятъ технически персоналъ при държавната мина „Перникъ“ е съвсемъ недостатъченъ. Много отъ предвиденитѣ въ бюджета и нужни за добрия ходъ на работитѣ при мината кондукторски длѣжности стоятъ вакантни по липса на кандидати.

По тия причини, до сега се приеха нѣкои отъ находящитѣ се въ страната ни чужди — руски подданици — на служба при мнѣтата, като техници, които сѣ доста подготвени, за да носятъ службата. Съ това, обаче, нуждата отъ технически персоналъ при мнѣтата съвсемъ не е задоволена.

Ето защо и по силата на чл. 5 т. 3 отъ закона за държавнитѣ служби, моля одобрението ви да бѣде приетъ на служба кондукторътъ Н. Яковлевъ, руски подданикъ, въ държавната мина „Перникъ“, за срокъ отъ една година. За приемането на сѣщия се отнася V-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 29 ноември 1924 год., протоколъ № 95.

София, 6 декември 1924 г.

Министъръ на търговията, промишлеността и труда:
Д. Христовъ

„ПРОЕКТОРЕШЕНИЕ

за приемане на държавна служба — кондукторъ при държавната мина „Перникъ“ — руския подданикъ Н. Яковлевъ за срокъ отъ една година.

„Одобрява се да се приеме руския подданикъ Н. Яковлевъ на държавна служба, като кондукторъ по минитѣ при държавната мина „Перникъ“, за срокъ отъ една година.“

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Когато одобряватъ предложението за приемане на държавна служба — кондукторъ при държавната мина „Перникъ“ — руския подданикъ Н. Яковлевъ за срокъ отъ една година, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Пристигаме къмъ точка пета отъ дневния редъ — одобрение предложението за отпускане безплатно 15 тона първо качество каменни въглища отъ държавната мина „Марица“ на дружество „Червенъ Кръсть“ за питателния пунктъ за бѣжанцитѣ на гара Свиленградъ.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д. ст): (Чете)

„МОТИВИ

къмъ предложението за отпускане безплатно 15 тона I-во качество каменни въглища отъ държавната мина „Марица“ за питателния пунктъ на дружество „Червенъ Кръсть“, при гара Свиленградъ.

Г. г. народни представители! Българското дружество „Червенъ Кръсть“ въ София, съ писмото си отъ 16 ноември т. г. до повѣреното ми министерство, съобщава, че изпълнителниятъ комитетъ за подпомагане бѣжанцитѣ, пристигащи отъ Македония и Тракия, е взелъ решение да устрои подкрѣпителенъ пунктъ за сѣщитѣ на гара Свиленградъ.

За приготвяване на храната и за топливо пунктътъ не има нужда отъ въглища, везедействие на което комитетътъ моли да се отпуснатъ безплатно 15 тона такива отъ държавната мина „Марица“.

Съ сѣщия въпросъ повѣреното ми министерство е сезирало Министерския съветъ, който съ III-то си постановление, взето въ заседанието му отъ 29 ноември 1924 г., протоколъ № 95, е постановилъ: „Разрешава се да се отпуснатъ безплатно на дружество „Червенъ Кръсть“ за питателния пунктъ на гара Свиленградъ 15 тона I-во качество каменни въглища отъ държавната мина „Марица“.

Намирамъ, че е изинишо да изтъквамъ бедственото положение на пристигащитѣ бѣжанци и да рисувамъ несгодитѣ, които тѣ понесатъ, докато бѣдатъ окончателно настанени въ вътрешността на страната, както и необходимостта да имъ се помогне чакъ по-скоро, при наличността на венчки ония факти, последвали следъ тѣхното масово изселване изъ роднитѣ имъ огнища.

Ето защо, моля да разгледате и одобрите горното постановление на Министерския съветъ.

София, 6 декември 1924 г.

Министъръ на търговията, промишлеността и труда:
Д. Христовъ

„ПРОЕКТОРЕШЕНИЕ

за отпускане безплатно 15 тона I-во качество каменни въглища отъ държавната мина „Марица“ на дружество „Червенъ Кръсть“ за питателния пунктъ за бѣжанцитѣ на гара Свиленградъ.

Одобрява се да се отпуснатъ безплатно на дружество „Червенъ Кръсть“ за питателния пунктъ на гара Свиленградъ 15 тона I-во качество каменни въглища отъ държавната мина „Марица“.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Когато приематъ предложението за отпускане безплатно 15 тона първо качество каменни въглища отъ държавната мина „Марица“ на дружество „Червенъ Кръсть“ за питателния пунктъ за бѣжанцитѣ на гара Свиленградъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Пристигаме къмъ точка шеста отъ дневния редъ — одобрение предложението за отпускане безплатно 20 тона първо качество каменни въглища отъ държавната мина „Перникъ“ на Международното благотворително братство — мисия „Христови ученици“ — София.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д. ст): (Чете)

„МОТИВИ

къмъ предложението за отпускане безплатно на Международното благотворително братство — мисия „Христови ученици“ въ София 20 тона I-во качество каменни въглища отъ държавната мина „Перникъ“.

Г. г. народни представители! Въ София е откритъ клонъ отъ Международното благотворително братство — мисия „Христови ученици“, който ще се грижи за отхранването и възпитанието на сирацитѣ отъ войнитѣ.

Понеже братството сега се обзавежда и му липсватъ сръдства, моли да му се отпуснатъ безплатно въглища отъ държавната мина „Перникъ“.

Съ въпроса е сезиранъ Министерския съветъ и последниятъ съ IV-то си постановление, взето въ заседанието му отъ 29 ноември 1924 г., протоколъ № 95, е решилъ да се отпуснатъ на споменатото братство безплатно 20 тона I-во качество каменни въглища отъ държавната мина „Перникъ“.

За одобрение на горното постановление на Министерския съветъ, моля почитаемото Народно събрание.

София, 6 декември 1924 г.

Министъръ на търговията, промишлеността и труда:
Д. Христовъ

„ПРОЕКТОРЕШЕНИЕ

за отпускане безплатно 20 тона I-во качество каменни въглища отъ държавната мина „Перникъ“ на Международното благотворително братство — мисия „Христови ученици“ — София.

Разрешава се да се отпуснатъ безплатно на Международното благотворително братство — мисия „Христови ученици“ — София 20 тона I-во качество каменни въглища отъ държавната мина „Перникъ“.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Когато приематъ предложението за отпускане безплатно 20 тона първо качество каменни въглища отъ държавната мина „Перникъ“ на Международното благотворително братство — мисия „Христови ученици“ — София, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Пристигаме къмъ точка седма отъ дневния редъ — одобрение предложението за отпускане безплатно отъ държавната мина „Перникъ“ 120 тона първо качество каменни въглища за отопление на храма-паметникъ „Св. Александър Невски“ въ София.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретарь Г. Терзиевъ (д. ср): (Чете)

„МОТИВИ

към предложението за отпускане бесплатно 120 тона въглища от държавната мина „Перник“ за отоплението на храма-паметник „Св. Александър Невски“ в София, през текущата година.

Г. г. народни представители! През текущата година се освети въ столицата храма „Св. Александър Невски“, изграден чрез всенародните усилия и изживявания, за да служи за назидаване на бъдещите поколения и като вечно паметник на големата ни признателност към нашия свободител — братски руски народ.

Понеже отношенията по управлението и издръжката на храма не са окончателно установени и по липса, на първо време, на достатъчно средства за издръжката му, управлението на последния е помолило повърженото ми министерство да му се отпуснат бесплатно от държавната мина „Перник“ 120 тона I-во качество каменни въглища за отоплението на храма през текущата година.

Съзиранъ съ въпроса, Министерският съветъ, съ I-то си постановление, взето въ заседанието му отъ 24 ноември 1924 г., протоколъ № 94, е одобрилъ да се отпуснат на храма паметникъ „Св. Александър Невски“ посоченото количество въглища за тази година.

За одобрение горното постановление на Министерския съветъ, моля почитаемото Народно събрание.

София, 28 ноември 1924 г.

Министъръ на търговията, промишлеността и труда
Д. Христовъ

„ПРОЕКТОРЕШЕНИЕ

за отпускане бесплатно от държавната мина „Перник“ 120 тона I-во качество въглища за отопление на храма-паметник „Св. Александър Невски“ в София.

Одобрява се да се отпуснатъ бесплатно от държавната мина „Перник“ 120 тона I-во качество въглища за отопление на храма-паметникъ „Св. Александър Невски“ въ столицата, през текущата година“.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Които приематъ предложението за отпускане бесплатно от държавната мина „Перник“ 120 тона първо качество каменни въглища за отопление на храма-паметникъ „Св. Александър Невски“ въ столицата, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събрането приема.

Пристъпваме към точка осма от дневния редъ — предложението за одобрение VI-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 18 ноември 1924 г., протоколъ № 91.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретарь Г. Терзиевъ (д. ср): (Чете)

„МОТИВИ

към решението за одобрение VI-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 18 ноември 1924 г., протоколъ № 91.

Г. г. народни представители! Съ VI-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 18 ноември 1924 г., протоколъ № 91, е разрешено да се отпуснатъ бесплатно на „Дружество за борба съ детската престъпност и покровителство на затворниците“ (100.000) сто хиляди тухли за доизграждане „Дома на човъщината“.

Намирамъ, че целитъ, които дружеството си е поставило да постига, а именно: чрез създаване на единствения по рода си у насъ институтъ, да откъдне малолетните затворници отъ съвместенъ животъ съ престъпниците въ затворитъ и ги възпита въ духъ на почтени граждани, заслужава тоя даръ и, въ съгласие съ горното постановление на Министерския съветъ, да му се отпуснатъ исканитъ тухли.

Моля, г. г. народни представители, да гласувате и приемете предложението тукъ решение за безплатно отпускане отъ Държавната трудова тухларна фабрика въ София 100.000 тухли на „Дружество за борба съ детската престъпност и покровителство на затворниците“.

София, 26 ноември 1924 г.

Министъръ на общественитъ сгради, напътната и благоустройството: Я. Д. Стоенчевъ

„ПРОЕКТОРЕШЕНИЕ

за одобрение VI-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 18 ноември 1924 г., протоколъ № 91.

Отпуснатъ се безплатно на „Дружество за борба съ детската престъпност и покровителство на затворниците“ за доизграждане „Дома на човъщината“ (100.000) сто хиляди тухли отъ Държавната трудова тухларна фабрика въ София.“

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Христо Мирски.

Х. Мирски (д): Не еднажъ азъ съмъ повдигалъ въпросъ, че когато заседава Камарата, Министерскиятъ съветъ не тръбва да държи каквито и да било постановления, за каквото и да се отнасятъ тѣ. Това постановление е отъ 18 ноември 1924 г. — тогава, когато Камарата заседава, а съгласно чл. 17 отъ нашата конституция, Министерскиятъ съветъ не може да държи никакви постановления, които иматъ сила на законъ или съ отъ такова естество, когато Камарата заседава. А запаредъ подлежатъ на одобрение отъ Камарата редъ такива постановления, съ които се нарушава систематически конституцията, въ която сме се кѣли. Ония, които седятъ на Министерската маса, тръбва да знаятъ, че тѣ тръбва да зачитатъ конституцията, защото въ името на нея съ дошли на 9 юний, и въ първата точка на манифеста съ дали клетва, че ще зачитатъ конституцията и законитъ на страната. И боя се, при туй систематическо нарушение на конституцията, да не би единъ денъ тѣ да подпаднатъ подъ Държавенъ съдъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ (к): Това е сигурно.

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата г. министъръ на въшнитъ работи и на изповѣданията.

Министъръ Х. Калфовъ: Принципно е тѣй, но тръгивамъ не е толкова голѣмъ. Въпросътъ се касае за църквата „Александър Невски“, въ която, ако останѣ безъ отопление, щѣха да станатъ такива повреди, които щѣха да костватъ на държавата милиони. Не може да се остави единъ такъвъ храмъ-паметникъ да се руши само по причина на туй, че нѣмало въ него отопление.

С. Костурковъ (р): Срамота е за единъ храмъ-паметникъ, за уредбата и управлението на който съ харчени грамадни суми, да се искатъ отъ държавата безплатно 120 тона въглища! Толкова ли нѣма доходи този храмъ, за да си купи въглища?

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Моля. Сега се разглежда предложението за отпускане безплатно на Дружеството за борба съ детската престъпност и покровителство на затворниците за доизграждане Дома на човъщината 100.000 тухли отъ държавната тухларна фабрика въ София.

Д. Кьорчевъ (п. л): Нѣма го г. министъръ Стоенчевъ.

Министъръ Х. Калфовъ: За това предложението не мога да отговоря. Азъ чухъ за храма-паметникъ „Александър-Невски“.

П. Алековъ (с. д): Когато Камарата заседава, не може да се взематъ постановления.

Х. Мирски (д): Нѣма го г. Стоенчевъ да обясни какъ стои работата.

Председателстваващ д-ръ Б. Вазовъ: Г-да! Вие желаете ли да изслушате г. министра?

Х. Мирски (д) и други: Да, да.

Председателстваващ д-ръ Б. Вазовъ: Добре. Тази точка от дневния редъ ще остане да се разгледа, като дойде г. министърът на благоустройството.

С. Костурковъ (р): Има и други предложения, все от такъв характер.

Министъръ Х. Калфовъ: Отъ формален характер.

С. Костурковъ (р): Отъ формален характер, г. министре, но щомъ не се спазватъ законитъ, всичко ще върви така. Законътъ е законъ, за да не се изпълнява ли? Ако е така, то е друга работа.

Министъръ Х. Калфовъ: То е дребна работа, бюрократична работа.

Х. Мирски (д): Системата е лоша.

Н. Тарашмановъ (з): Да е само то!

Председателстваващ д-ръ Б. Вазовъ: Пристъпваме къмъ точка девета отъ дневния редъ — одобрение предложението за одобрение на VIII-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 31 юлий 1924 г., протоколъ № 56.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете)

„МОТИВИ

къмъ решението за одобрение VIII-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 31 юлий 1924 г., протоколъ № 56.

Г. г. народни представители! Съ VIII-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседание му отъ 31 юлий 1924 г., протоколъ № 56, е решено да се отпуснатъ безплатно на благотворителното дружество „Евдокия“ (яснитъ) (1.500) хиляда и петстотинъ тухли за постройка на една модерна пералня, сушилня и барака.

Намирамъ, че целта, която дружеството си е поставило, а именно, да даде подслонъ на новородения сиракъ, е високо благородна и трѣбва да бъде подкрѣпена отъ всички граждани и държавата. Въ съгласие съ горното постановление на Министерския съветъ, намирамъ, че дружеството заслужава дарението да му се отпуснатъ исканитъ тухли.

Моля, г. г. народни представители, да гласувате и приемете предложеното тукъ решение за безплатно отпускане отъ държавната трудова тухларна фабрика въ София 1.500 тухли за благотворителното дружество „Евдокия“ (яснитъ).

София, 26 ноември 1924 г.

Министъръ на общественитъ сгради, пѣтницата и благоустройството: **Я. Д. Стоенчевъ.**

„ПРОЕКТОРЕШЕНИЕ

за одобрение VIII-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 31 юлий 1924 г., протоколъ № 56.

Отпуснатъ се безплатно на благотворителното дружество „Евдокия“ (яснитъ) за постройка на една модерна пералня, сушилня и барака хиляда и петстотинъ тухли отъ държавната трудова тухларна фабрика въ София.

Председателстваващ д-ръ Б. Вазовъ: Когато одобряватъ VIII-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 31 юлий 1924 г., протоколъ № 56, за безплатно отпускане на благотворителното дружество „Евдокия“ (яснитъ) за постройка на една модерна пералня, сушилня и барака 1.500 тухли отъ държавната трудова тухларна фабрика въ София, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събрането приема.

Пристъпваме къмъ точка десета отъ дневния редъ — одобрение предложението за одобрение постановлението на Министерския съветъ: VIII-то, взето въ заседанието му отъ 8 септември 1924 г., протоколъ № 71, одобренъ съ указъ № 29 отъ 26 с. м. и XV-то, взето въ заседанието му отъ 24 октомври с. г., протоколъ № 86, одобрено съ указъ № 32 отъ 3 ноември с. г.

Моля г. секретаря да го прочете.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете)

„МОТИВИ

къмъ проекта на решението за одобряване постановлението на Министерския съветъ: VIII-то, взето въ заседанието му отъ 8 септември 1924 г., протоколъ № 71 и XV-то, взето въ заседанието му отъ 24 октомври с. г., протоколъ № 86.

Г. г. народни представители! Съ единствения членъ на приложения проектъ-решение моля да се одобрятъ постановлението на Министерския съветъ:

VIII-то, взето въ заседанието му отъ 8 септември 1924 г., протоколъ № 71, одобрено съ указъ № 29 отъ 26 сжши, съ което е продълженъ до 30 септември с. г. срокътъ за доброволното изплащане на данъка върху общия доходъ за финансовитъ 1922/1923 и 1923/1924 г.;

XV-то, взето въ заседанието му отъ 24 октомври 1924 г., протоколъ № 86, одобрено съ указъ № 32 отъ 3 ноември с. г., съ което:

а) дава се право на министра на финансовитъ да продължи съ 20 дни срока за обтѣжаване опредѣления отъ първоначалнитъ комисии данъкъ върху общия доходъ за финансовата 1923/1924 г.;

б) съставятъ на контролнитъ комисии по сжщия данъкъ, които ще прегледатъ облагането за финансовата 1923/1924 г. и нераазгледаното такова отъ предшествующитъ години, да бъде този, установенъ съ § 15 отъ закона за изменение и допълнение на закона за данъка върху общия доходъ. За замѣстници на окръжния финансовъ началникъ и държавенъ адвокатъ въ сжщитъ комисии министърътъ на финансовитъ да може да назначава и други лица отъ ведомството по прѣжитъ данъци;

в) неизплатениятъ до 25 октомври 1924 г. данъкъ върху общия доходъ за финансовата 1923/1924 г. да се събира доброволно и безъ глоба за закъснение;

Закъснѣлиятъ на 1 октомври с. г. — до 25 февруарий 1925 г.

Първата третинка отъ сжщия, която закъснѣваше на 25 октомври с. г., заедно съ втората третинка отъ сжщия — до 25 февруарий 1925 г., а третата третинка — до 25 юний с. г.

Съображенията да направя горнитъ промѣни съ министерски постановления бѣха:

а) многобройнитъ оплаквания отъ данъкоплатцитъ, че пропуснали срока за потѣжаване опредѣления имъ отъ първоначалнитъ комисии данъкъ, защото предполагали, че размѣрътъ на сжщия шѣлъ да имъ бъде съобщенъ съ лични съобщения;

б) негодуването на занаятчиитъ, което рискуваше да се изрази въ демонстрации и стачки;

в) продължителната, почти повсемѣстна въ нѣкои окрѣзи, суша, надналитъ на много мѣста опустошителни градушки;

г) наричната криза, и

д) спокойствието на страната.

Поради горензложенитъ причини моля ви, г. г. народни представители, да гласувате приложения проектъ на решение.

София . . . декември 1924 г.

Министъръ: П. Тодоровъ.

„ПРОЕКТОРЕШЕНИЕ

за одобряване постановлението на Министерския съветъ: VIII-то, взето въ заседанието му отъ 8 септември 1924 г., протоколъ № 71, одобрено съ указъ № 29 отъ 26 с. м. и XV-то, взето въ заседанието му отъ 24 октомври с. г., протоколъ № 86, одобренъ съ указъ № 32 отъ 3 ноември с. г.

Членъ единственъ. Одобряватъ се постановлението на Министерския съветъ:

VIII-то, взето въ заседанието му отъ 8 септември 1924 г., протоколъ № 71, одобрено съ указъ № 29 отъ

26 сѣщи, съ което се продължава срокътъ за доброволното изплащане данъка върху общия доходъ за финансовитѣ 1922/1923 и 1923/1924 г. до 30 септемврий с. г., и

XV-то, взето въ заседанието му отъ 24 октомври 1924 г., протоколъ № 86, одобрено съ указъ № 32 отъ 3 ноемврий с. г., съ което:

а) дава се право на министра на финанситѣ да продължи съ 20 дни срока за обтѣжаване опредѣления отъ първоначалната комисия данъкъ върху общия доходъ за финансовата 1923/1924 г.;

б) съставътъ на контролнитѣ комисии, които ще разглеждатъ облагането по сѣщия данъкъ за финансовата 1923/1924 г. и неразглежданото облагане отъ предшествующитѣ години да бѣде по § 15 отъ закона за измѣнение и допълнение на закона за данъка върху общия доходъ. За замѣстници на окръжния финансовъ началникъ и държавния адвокатъ въ сѣщитѣ комисии министрътъ на финанситѣ да може да назначава и други лица отъ ведомството на прѣбитѣ данъци;

в) неизплатениятъ до 25 октомврий 1924 г. данъкъ върху общия доходъ за финансовата 1923/1924 г. да се събира доброволно и безъ глоба за закъснение: закѣснѣниятъ на 1 октомврий с. г. — до 25 февруарий 1925 г.; първата третинка отъ сѣщия, която закѣснѣваше на 25 октомврий 1924 г., ведно съ втората третинка — до 25 февруарий 1925 г., а другата третинка — до 25 юний с. г.“

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Христо Мирски.

Х. Мирски (д): Предлагамъ и това предложение да не се приема, докато г. министрътъ на финанситѣ не даде нужнитѣ обяснения. Това постановление е отъ 24 октомврий т. г., четири дни преди свикването на Камарата, и съ него се правятъ съществени измѣнения на гласуваня презъ м. юний т. г. законъ за данъка върху общия доходъ. Нека г. министрътъ на финанситѣ даде своитѣ обяснения и въ завиеностъ отъ тѣхъ да гласуваме или не предложението.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Добре. Тогава минаваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — второ четене законопроекта за държавната военна фабрика. Моля г. секретаря да го докладва.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете)

„ЗАКОНЪ

за държавната военна фабрика“.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Конто приематъ заглавието на законопроекта, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 1 — вж. приложение № 18, Т. I)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Конто приематъ чл. 1, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 2 — вж. приложение № 18, Т. I)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Конто приематъ чл. 2, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 3 — вж. приложение № 18, Т. I)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Конто приематъ чл. 3, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 4 — вж. приложение № 18, Т. I)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Конто приематъ чл. 4, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 5 — вж. приложение № 18, Т. I)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Конто приематъ чл. 5, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 6 — вж. приложение № 18, Т. I)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Конто приематъ чл. 6, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 7 — вж. приложение № 18, Т. I)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Конто приематъ чл. 7, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 8 — вж. приложение № 18, Т. I)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Конто приематъ чл. 8, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 9 — вж. приложение № 18, Т. I)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Конто приематъ чл. 9, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 10 — вж. приложение № 18, Т. I)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Конто приематъ чл. 10, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 11 — вж. приложение № 18, Т. I)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Конто приематъ чл. 11, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 12 — вж. приложение № 18, Т. I)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Конто приематъ чл. 12, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 13 — вж. приложение № 18, Т. I)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Конто приематъ чл. 13, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 14 — вж. приложение № 18, Т. I)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Конто приематъ чл. 14, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Секретаръ Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 15 — вж. приложение № 18, Т. I)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Конто приематъ чл. 15, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събранието приема.

Приетъ живаме къмъ втората точка отъ дневния редъ — второ четене законопроекта за фабриката, вноса и износа на военни материяли.

Моля г. секретаря да го докладва.

Секретарь Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете)

„ЗАКОНЪ

за фабриката, вноса и износа на военни материали“.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Който приематъ заглавието на законопроекта, моля да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събрашието приема.

Секретарь Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 1 — вж. приложение № 2, Т. I)

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Който приематъ чл. 1, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събрашието приема.

Секретарь Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 2 — вж. приложение № 2, Т. I)

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Който приематъ чл. 2, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събрашието приема.

Секретарь Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 3 — вж. приложение № 2, Т. I)

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Който приематъ чл. 3, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събрашието приема.

Секретарь Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 4 — вж. приложение № 2, Т. I)

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Който приематъ чл. 4, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събрашието приема.

Секретарь Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 5 — вж. приложение № 2, Т. I)

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Който приематъ чл. 5, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събрашието приема.

Секретарь Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 6 — вж. приложение № 2, Т. I)

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Който приематъ чл. 6, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събрашието приема.

Секретарь Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 7 — вж. приложение № 2, Т. I)

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народни представители г. Христо Мирски.

Х. Мирски (д): Мисля, че тукъ има или печатна, или фактическа грѣшка, която трѣбва да се поправи. Въ чл. 4 на този законъ гѣма никакво запрещение. Чл. 4 гласи буквално така: (Чете) „Единъ допълнителенъ законъ ще регулира устройството и функционирането на единствената държавна фабрика“. Въ чл. 7 се предвижда санкция затворъ и глоба за този, който не се съобразява съъ запрещенията, предвидени въ чл. 1, 2, 4 и 5. По всѣка вѣроятностъ трѣбва да се касае за чл. 3, а не за втора. Нужно е да се направи корекция — вмѣсто „чл. 4“ да се каже „чл. 3“, защото въ чл. 3 се предвиждатъ запрещения за известни работи.

Министъръ генералъ И. Вълковъ: Да, трѣбва да се поправи.

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Който приематъ чл. 7 съъ тази поправка — вмѣсто чл. 4 да се каже чл. 3 — моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събрашието приема.

Секретарь Г. Терзиевъ (д. сг): (Чете чл. 8 — вж. приложение № 2, Т. I)

Председателстващ д-ръ Б. Вазовъ: Който приематъ чл. 8, моля, да вдигнатъ ръка. Болшинство, Събрашието приема.

Пристъпваме къмъ точка 11 отъ дневния редъ — продължение разискванията на одобрение на протокола за покровителство на грѣдките малцинства въ България, подписанъ въ Женева на 29 септември 1924 г.

Има думата народниятъ представител г. Христо Силяновъ.

Х. Силяновъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Протоколътъ отъ 29 септември т. г., който ми е поднесенъ за одобрение, биде подписанъ въ Женева върѣдъ една атмосфера извънредно тържествена и той извика отъзвн извънредно възторжени. Както г. Политисъ, тъй и г. Калфовъ — председателитѣ на дветѣ делегации, българска и грѣцка — бидоха поздравени отъ присутстващитѣ като автори на едно велико дѣло, а голѣмата европейска преса поздравя този актъ като начало на една нова ера въ междубалканскитѣ отношения.

Г. г. народни представители! Съ какво трѣбва да обяснимъ това възторжено отношение къмъ подписания въ Женева протоколъ? Обяснението, г-да, не може да се крие другаде, освенъ въ онова неочаквано, което той съдържа за цивилизования свѣтъ. Да се поднесе единъ протоколъ поотдѣлно между Обществото на народитѣ и Гърция и България върху една материя, каквато я знаемъ отъ текста на протокола, това действително е едно ново, неочаквано събитие. Наистина, само по себе си, отъ формално гледище, нѣщо ново то не представлява, защото правата, приложените на които се регулира съъ този протоколъ, сж предвидени въ мирнитѣ договори, и то въ много по-голямъ размѣри, за малцинствата — българекитѣ въ Гърция и грѣдкитѣ въ България. Вие видѣхте отъ членовѣтъ на анекса къмъ Севърския договоръ, който ви прочете вчера г. министърътъ на външитѣ работи, че Гърция чрезъ този анексъ къмъ Севърския договоръ се е задължила да гарантира на евангѣл малцинствата, на малцинствата отъ негрѣцка народностъ въ евангѣл предѣли, права, несравнено по-голямъ, като напр. служенето съ роденъ езикъ въ администрацията, въ сѣдилищата и пр. Настоящиятъ протоколъ съдържа сравнително по-малко права; собствено, безъ да обезсилва нито едно отъ правата, които сж предвидени за малцинствата въ мирнитѣ договори, той подчертава изрично правата на малцинствата, що се отнася до народната просвѣта и до религиозния культъ — както виждате, единъ права сравнително по-скромни. Обаче новото, г-да, не се състои въ това. Новото се състои въ следното — че Гърция, отъ една страна, и Обществото на народитѣ, отъ друга, сключватъ този договоръ, и по този начинъ Гърция поема известенъ мораленъ ангажментъ, имае, значи, нѣщо като морална санкция, каквато мирнитѣ договори не ни даватъ. Вие знаемъ много добре, че презъ 1919 г. се подписаха договоритѣ по единъ начинъ незарегистриранъ досега въ историята на подписването на договори — начинъ насилственъ, унижителенъ и позоренъ за времето, въ което живѣемъ. Победитѣ държави бѣха заставени да подпишатъ тѣзи договори, а клаузитѣ, отнасящи се до правата на малцинствата, бѣха нѣщо като корективъ, предложень отъ самитѣ победители срещу многото ахилесови петни, които съдържаха тѣзи договори, чрезъ които географията и стенографията не на едно мѣсто бѣха изпадени. Когато се предлагаха на малкитѣ държави, особено на балканскитѣ държави, да приематъ тѣзи договори за малцинствата, всички до една се опитаха да се противопоставятъ — тѣ не ги приеха доброволно и великитѣ сили, макаръ тѣхни съюзници, се видѣха принудени да прибѣгватъ често нѣти до морална пресия, за да ги заставятъ да ги подпишатъ. Така че можемъ да кажемъ, че презъ онова време, презъ 1919 г., нѣкоп отъ налитѣ съседни, които не се отличаватъ съ голѣма толерантностъ къмъ инородцитѣ, подписаха тѣзи договори единъ видъ за да осигурятъ твърде голѣмитѣ, неочаквано голѣмитѣ придобивки, които имъ осигуряваха мирнитѣ договори. Този протоколъ, обаче, носи характеръ на единъ актъ съвършено доброволенъ — никой не е натискалъ грѣцитѣ да го подпишатъ. Вие чухте предисторията на този протоколъ, изложена вчера отъ г. министра на външитѣ работи — тази история е дълга, приподписването се явява като вѣнецъ на продължителни, на системни усилия, които при друго време, особено при бившия режимъ, бѣха дали правото на правителственитѣ партизани да влетятъ твърде много вѣнцехваления на свой министъръ — нѣщо, което нито грубата на Демократическия сговоръ, нито азъ, говорейки отъ нейно име, сега нѣма да си позволя да направя. И така, г-да, новото се състои въ това, че Гърция сама се ангажира да стипулира заедно съ Обществото на народитѣ, не ет

насъ, практически начинъ, по който има да се процедира, за да се приложатъ клаузитъ за малцинствата.

Ще си обяснимъ, г-да, възторга на цивилизования святъ, съ който биде посрещнатъ този протоколъ, както въ съвета на Обществото на народитъ, така също отъ голъмата европейска преса, съ особеното стаповище, съ особения мащабъ, който европейскитъ святъ има за нашитъ Балкани. Първо и първо, създадо се е едно мнение, че на Балканитъ има два народа, които отъ вѣкове съ враждували и които никога нѣма да престанатъ да предоставятъ разрешението на своитъ спорни въпроси на грубата сила, на оръжието. Отъ друга страна, г-да, следъ балканскитъ войни, що се отнася до толерантността, заради която казаха, че не е качество, съ което съ се отличаваха балканскитъ народи, ние даваме едно зрелище много по-начално, отколкото въ турско време. Ние видѣхме, какъ следъ Букурещкия договоръ цѣли културно-просвѣтни организации, съществуващи отъ десетилѣтия, придобити съ много голѣми усилия и жертви отъ отдѣлнитъ народи, пробудени следъ френската революция, видѣхме, казвамъ, какъ цѣли културно-просвѣтни организации бѣха унищожени съ единъ замахъ. И когато г. Поантисъ подписваше този протоколъ, визираше практическото приложение правата на инороднитъ малцинства въ Гърция, респ. на българскитъ малцинства, не можехме ние, както и останалитъ святъ, познаващи добре балканскитъ работи, да не си спомнимъ, че внастина малцинството, което се визира, нѣкогатъ се е редвало на твърде голѣми права.

Азъ ще си позволя, г-да, да ви приведа единъ цифри отъ които ще видите какво културно национално достойнство е притежавала черковно-училищната организация на българския народъ въ предѣлитъ на Гърция, придобити по Букурещкия договоръ. Тази организация броеше около 4.500.000 славяни, отъ които 250 хиляди ексархисти, съ 299 свещеника, 300 черкви, 78 параклиси, 11 манастири, 4 гимназии, 23 прогимназии и 313 основни училища, или всичко 340 училища; 56 гимназически учители, 53 прогимназически и 480 основни учители, или всичко 589 учители и 18.966 ученика.

М. Моневъ (д. ст): Какви българци?

Х. Силянковъ (д. ст): Некамъ да кажа българци ексархисти и българци патриархисти. Тукъ, г-да, не влизатъ училищата и черквитъ на българитъ, които населяватъ областта между Места и Марица. И така, ясно е, защо чуждиятъ святъ е билъ изненаданъ отъ подписването на този протоколъ и защо е смѣтналъ, че по този начинъ западъ ще се освети едно друго средство за изравняване спороветъ между балканскитъ държави, като се установи една нова ера на междубалканска търпимостъ.

Що се отнася, г-да, до засегнатитъ държави — България и Гърция — отношението на двѣтъ страни къмъ Женевския актъ е съвършено противоположно. У насъ, въ България, Женевскитъ протоколъ, можемъ да кажемъ, не намѣри нищо единъ принципиаленъ противникъ. Вѣрно е, че въ частъ отъ пресата протоколътъ биде подложенъ на остра критика: мнозина се изказаха песимистично, мнозина не вѣрваха, че отъ него ще излѣзе нѣщо, обаче никой не се опитва противъ този протоколъ и никой не намѣри, че даването права на българскитъ граждани отъ гръцка народностъ тукъ, въ нашитъ предѣли, може да представлява нѣкаква пакостъ или опасностъ за нашитъ национални интереси или за нашитъ граници. Наопаки, българското общество, знаейки, че единъ такъвъ идентиченъ протоколъ е подписалъ гръцкитъ делегатъ въ Женева, е дало изразъ на своето задоволство, на своето одобрение, при мисълта, че същитъ тѣзи права ще се дадатъ и на българското малцинство отъ гръцка Македония.

Това е, г-да, отношението на цѣлото българско общество къмъ дадения протоколъ при оновестяването му. И докогатъ българското общество бѣ обладало отъ такова настроение, продължаваха да прижидатъ бѣжанци: това обстоятелство, естествено, смущаване българската обществена съвестъ, и величиятъ песимизъмъ, който извика протоколътъ, се дължи, можемъ да кажемъ, изключително, на ефекта отъ това прижидане на бѣжанци. Не влиза въ моята задача да анализирамъ този фактъ — прижидането на бѣжанци и неговото съвпадение съ подписването на протокола, но дължа въ всеки случай да кажа нѣколко думи за осветление на самитъ факти.

Г-да! Ефектътъ можеше за бъде такъвъ, че да предизвика остра критика главно поради това, че нѣкои отъ самитъ факти се знаятъ само по съобщенията на вестницитъ и че сведенията за тѣхъ сѣ изобщо едностранчиви

или непълни. Смѣтамъ, че ако внастина съзнаваме голѣмото значение на този актъ, би трѣбвало да имаме доблестта, независимо дали се наслимъ къмъ правителствени или опозиционни лагерь, да отдаваме право и на другата страна, понеже трѣбва да приемемъ, че въ мотивитъ, които сѣ ръководили двѣтъ страни при подписването на протокола, е имало, безспорно, искреното желание да бъде той изпълненъ. Азъ лично вѣрвамъ абсолютно въ това. Фактитъ, обаче, по отношението на бѣжанцитъ, споредъ мене, като съди отъ нѣколко изложения на г. министъръ Калфовъ, като съди отъ доклада на парламентарната комисия, която е отпшла да анкетира положението на бѣжанцитъ на самото мѣсто — комисия, въ която, за голѣмо съжаление, не пожелаха да участвуватъ и широкитъ социалисти — като съди още по всички ония данни, които зная било отъ разговоритъ съ хора, идващи отъ тамъ, било отъ хора, принадлежащи къмъ кръгове, които познаватъ положението отататъ, мога да кажа следното: прижидането на бѣжанцитъ въ България се дължи на мотиви отъ различенъ характеръ. Можемъ да раздѣлимъ тѣзи побуждения на три: една частъ отъ тѣхъ, както ви обясни г. министърътъ, идатъ поради туй, че сѣ ликвидирали по силата на подадени декларации за своитъ имоти, съгласно конвенцията за доброволното изселване; друга една частъ идва по силата на туй, че не може да не дойде, защото не притежава абсолютно нищо въ Гърция — това сѣ чифшиаритъ. Азъ, разбира се, не съмъ въ състояние да дамъ точна статистика каква частъ и по какви побуждения идватъ тукъ, но безспорно е и трѣбва да признаемъ, че има една трета частъ, която идва тукъ не по свое желание, а защото е обкръжена тамъ отъ една непоносима атмосфера. За тази непоносима атмосфера на тероръ, мораленъ и физически, дължа какъ, доколкото ми сѣ известни събитията, да кажа, че тя е създадена не поради военноебрежение, не поради неизпълнение къмъ дълга отъ страна на мѣстнитъ административни гръцки органи, а отъ разни неотговорни фактори, на първо мѣсто бѣжанцитъ, после бившитъ комити, разнитъ комитети, а отчасти и отъ разни опозиционни партии, които и отъ този въпросъ правятъ партийна политика въ Гърция. Имаме никакви основания и никакви данни, г-да, да не вѣрваме твърдението на г. министра, направено не веднажъ въ заседанията на комисията по Министерството на външнитъ работи, че следъ тръшкското кърваво произшествие, гръцкитъ власти правятъ възможното отъ себе си, за да ограничатъ и спиратъ терора, който се упражнява надъ мѣстнитъ хора, съ целъ мѣстнитъ българци да бъдатъ извнани и да се настаятъ на тѣхното мѣсто гръцки бѣжанци. Нека подчертая още и това, че не само българското общество, въ лицето на своята преса, но и всички опозиционни партии, които вземаха думата отъ тая трибуна по случай дебатитъ по отговора на трешното слово, казаха същото нѣщо. Тѣ изказаха своята болка, задето продължаватъ да прижидатъ бѣжанци, по принципиаленъ противникъ на протокола не се намѣри. Всички одобриха протокола.

Какво ще ни даде той, ако бъде изпълненъ? Вѣрватъ ли овиъзи, които сѣ гаранти за прижидането на този протоколъ, че той ще бъде изпълненъ? Трѣбва да заявя, г-да, че тѣ безусловно вѣрватъ. Азъ ще си позволя да ви цитирамъ мнението на г. Де Розеръ, представителъ на Обществото на народитъ въ събзидата гръцко-българска комисия за доброволното изселване, който заедно съ г. Корфъ сѣ служебни органи по прилагането на този протоколъ. Вижте, г-да, каква вѣра дала въ неговото изъяснение, направено предъ единъ гръцки вестникъ. Той, следъ като констатира мъжното положение, въ което бѣха останали малцинствата следъ Букурещкия договоръ, казва: („Iete“) „Въ западна Македония оставатъ още около 100 хиляди славяни, може би и нѣщо словече. Също не се знае точно колко отъ тѣхъ ще се изселатъ окончателно. Сигурното, обаче, е, за частно, това, че латентитъ, които, като малки малцинства, оставатъ въ двѣтъ държави, ще бъдатъ отъ една страна зачитани въ всички, което съставя тѣхно национално съществуване, но отъ друга страна ще почитатъ и тѣ по единъ абсолютенъ начинъ мнозинствата, всрѣдъ които живѣятъ, щомъ сѣ решили окончателно вече да останатъ между тѣхъ. Отъ друга страна, следъ като раздѣлата на населенията се извърши окончателно и влѣзе въ сила Женевскитъ протоколъ, малцинствата не само ще се съобразяватъ решително съ новото положение, но и никой отъ вѣнъ, въ двѣтъ страни, не ще помисли, или по-точно не ще може да се изкушава отъ желанието да възбужда тѣзи малцинства като поводъ за създаване на възбуждения и аномалии. Племенното съперничество и ненавистъ, тоя тѣи опасенъ за мира факторъ, ще бъде обез-

силенъ при режима за малцинствата, а това не е малка печалба за Балканитѣ и за човѣчеството“.

Нека хвърлимъ сега, г-да, единъ погледъ отвъдъ, да видимъ какво става въ Гърция. Ако бихме се поддали на националистически увлѣчения, ние би трѣбвало сега да изплетемъ твърде много тиради на този духъ, който отличава българската нация и отъ който изглежда грѣквиятъ народъ стои още твърде далече. Въ Гърция, г-да, цѣлата опозиция изпадна въ делириумъ. Поведе се единъ походъ, който може действително да се нарече кръстоносенъ, противъ Женевския протоколъ. Приведохъ се аргументи и съображения отъ различно естество. На първо мѣсто иде противодѣйствието на македонскитѣ депутати. Тѣ даже прибѣгватъ до известни аргументи, които по своята откровеностъ би трѣбвало да се окачествятъ съ думи, които не желая да употребя тукъ. Нѣкои отъ тѣхъ напр. изрично казватъ: „Ние се опасяваме, че съ приложението на този протоколъ ще заночатъ българитѣ, които сѣ дали декларация, че ще се изселватъ, да оттеглятъ своитѣ декларации, да останатъ тукъ, между насъ, и тогава проблемата за настаняване на нашитѣ бѣжанци ще бъде още повече усложнена“. Съ други думи, трѣбва непременно българитѣ да напуснатъ своитѣ прадѣдовски огнища, за да бѣждатъ настанени на тѣхно мѣсто грѣцки бѣжанци отъ Мала-Азия. Други отиватъ догамъ — думата ми е все за македонскитѣ депутати, които главно изразяватъ настроението и специфичнитѣ интереси на мѣстното грѣцко население отъ Македония, както и на бѣжанцитѣ, които сѣ опредѣлили отъ грѣцкото правителство за настаняване въ Македония — че упрекуватъ своето правителство и специално Политисъ, че сѣ извършили единъ актъ на „предателство“ въ Женева, като сѣ признали по силата на този протоколъ, че действително въ Македония има българи, тогава, когато никакво българско население тамъ не съществува, защото, макаръ че говорятъ на славянски или български езикъ, тѣ сѣ по произходъ славни. Нѣкои даже поискаха немедленно отъ г. Политисъ да си даде оставката, следъ като е извършилъ това „престъпление“. Това сѣ аргументитѣ на опозицията, на тѣй нареченитѣ македонски депутати. Друга една опозиция, водена отъ дветѣ опозиционни течения въ Гърция, представлява тая на роялисткия лагеръ и тая на тѣй нареченитѣ дѣвигари въ Гърция — на републиканския съюзъ, начело на който стои г. Панапастасиу. Становището на роялиститѣ, както и становището на крайнитѣ републиканци въ Гърция, може смѣло, безъ рискъ да бѣда опроверганъ, да се окачестви като едно становище чисто партизанско. Въ този протоколъ, който имъ дава възможностъ да извѣнчатъ на животъ стари предрасѣдания, които ние смѣтаме, че сѣ отживѣли времето си, да дразнятъ стари страсти и националното чувство изобщо на Гърция, тѣ сѣ видѣли средство, съ което сѣ помислили, че ще могатъ да катурнатъ кабинета на Михалакопулосъ. Тѣхнитѣ аргументи сѣ, че жертвитѣ, които въ тѣдения случай се правятъ, не сѣ равноценни. Жертви се правятъ отъ грѣцка страна и на опасностъ се излага само Гърция, тогава, когато българини има да пожъне само придобивки, тѣй като въ България въпросъ за малцинства почти не съществува или съществува въ една ограничена степенъ. Ние ще дадемъ възможностъ на всички шпоридил маси, които живѣятъ въ нашитѣ граници, да се застъпятъ за сѣнитѣ права, които ние обещаваме да дадемъ чрезъ този протоколъ на българитѣ“ и т. п. Що се отнася до роялиститѣ, нека кажа и за тѣхъ нѣколко думи. Тѣ смѣтатъ чисто и просто, че г. Венизелосъ въ Гърция за трети пътъ върни престъплението спрѣмо интереситѣ на грѣцката нация, като измѣни на националнитѣ идеали на Гърция и като обрѣча Македония на заглъване. Такива сѣ аргументитѣ на роялиститѣ. По моята преценка, г-да, въ основата на този родъ опозиция преобладаватъ мотиви отъ чисто партизанско мѣстно естество, и при това партизанство специфично грѣцко, което твърде много се различава отъ нашето, като по-крайно.

Какъ е постъпило, г-да, грѣцкото правителство, какъ е реагирало срещу всичко това? Г. Пастуховъ вчера се спрѣ доста нашироко по този въпросъ, обаче азъ ще си позволя да забележа, че той не е проследилъ фактическия всѣкитѣ фазисъ, презъ които мина поведението на грѣцкото правителство. Трѣбва да призная, г-да, че въ самото начало грѣцкото правителство е дало да се разбере, че държи за лоялното изпълнение на протокола. Когато въ Гърция почна да се повдига все повече и повече опозиционната вълна, правителството взе да прави известни отстъпления, които засѣгаха по-скоро форми. Напр. въ началото го упрекувахъ, че то е приело спрѣмо България —

една вчерашна неприятелка — задължението да изпълнява нѣкакви ангажменти спрѣмо меншествата. Грѣцкото правителство веднага побърза да имъ отговори — г-дѣо, което отговаря на истината — че никакъвъ договоръ съ България не е сключило, че то не е сключвало договоръ даже и съ Обществото на народитѣ, че въ дадения случай нѣмаме работа съ никакъвъ политически актъ, а чисто и просто съ една декларация.

Г-да! Както и да наричатъ тоя актъ — спогодба или протоколъ, дипломатически или политически актъ, или просто декларация, както особено много държи грѣцкото правителство, направена въ всѣки случай отъ първия делегатъ на грѣцкото правителство предъ Обществото на народитѣ, скрѣнена съ неговия подписъ — това ни най-малко не измѣня смислата на работата, защото съдържа известни задължения, които много добре ви сѣ известни. Не е важно какво име ще му дадемъ.

По-нататъкъ, обаче, въ поведението на грѣцкото правителство настѣпи колебание. Това бѣше въ момента, когато се депонира презъ миналия месецъ грѣцко-сръбскитѣ съюзенъ договоръ отъ 1913 г. Вѣрно е, че тогава се създаде въ Гърция едно настроение, което въ началото имаше изгледъ даже на паническо. Тогава, подъ това впечатление, министъръ-председателътъ на Гърция даде дѣйствиелно предъ кореспондента на в. „Le Temps“, че въ политиката нѣма нищо непоравно, особено когато се касае за запазване на старитѣ добри отношения между дветѣ страни — Югославия и Гърция, свързани съ общи борби, съ общи интереси и пр. Азъ отдавамъ това отклонение на грѣцкия министъръ-председателъ на настроението, което въ първо време бѣше твърде тревожно, отъ депониранието на сръбско-грѣцкия съюзенъ договоръ, защото наредъ съ това ние имаме и други извѣщения, г-да, едновременно — на грѣцкия министъръ на външнитѣ работи, имаме и по-последнитѣ извѣщения на самия г. Михалакопулосъ, които говорятъ, че грѣцкото правителство държи за подписа си, съюзенъ въ Женева подъ тоя протоколъ, и не мисли ни най-малко да си навлича упрека, че то е не-лоялно спрѣмо ония, които сѣ гаранти за прилагането на тоя протоколъ.

Г-да! Най-напредъ, следъ като настѣпа единъ видъ едно опоминие верѣдъ грѣцкото общество подиръ депониранието на грѣцко-сръбския съюзенъ договоръ, г. Русосъ е заявилъ предъ група депутати въ Гърция следното, което съдържа тоже самата истина, само че мнението му е изказано съ подобрани изрази, за да не дразни страститѣ въ страната. (Чете) „Гърция бѣ принудена да подпише протокола. Това задължение произтича отъ специалната конвенция, която съставлява частъ отъ договора за миръ. Протоколътъ е единъ дипломатически актъ, а не политическа конвенция“. По-нататъкъ, г-да, преди нѣколко дни, г. Русосъ заяви въ правителствения вестникъ „Естия“: (Чете) „Не може и дума да става за потифицирането на протокола“. И вчера още министъръ-председателътъ на Гърция, г. Михалакопулосъ, заяви, че следъ коледнитѣ празници Женевскитѣ протоколъ ще бѣде внесенъ на одобрение или на отхвърляне въ грѣцката камера. Грѣцката правителствена преса — тая преса, която се възхвалява отъ ония групи, които нѣсетъ управляватъ коалиционно въ Гърция — смѣло така и тя не остана дължа, и тя реагираше срещу нѣяна този кръстоносенъ походъ противъ протокола и оборване единъ по единъ привезденитѣ аргументи. Азъ ще си позволя да прочета само едно мнение, което тоже съдържа една правилна преценка, макаръ изказана въ твърде отбрани и умѣрени изрази. Въ члвн-дѣйствиелно вестникъ „Елефтеронъ Вима“ отъ 3 декември е казва: (Чете) „Нека не се забравя, че стиническиятъ съставъ на нашитѣ нови земи не е никаква тайна. Нуждата на размѣна на населенията наложи пребиваването въ страната на комисиони и подкомисиони, дирижирани отъ чужденци, които познаватъ добре всѣки подробности. Новѣряването на съвестателната мнѣя въ рѣшитѣ на хора, добрѣ познаващи мѣстнитѣ условия, ще ограничи, ако не изключи съвсемъ, анкетитѣ на самото мѣсто, които бѣха били необходими, ако бѣха назначени хора, които за прѣвъ нѣтъ идватъ въ Гърция“.

Съ какво, г-да, трѣбва да си обяснимъ ние поведението на грѣцкото правителство? Най-напредъ ще го обяснимъ съ сегашното, бихъ казалъ, съ тежкото задължение, което Гърция е посла предъ Обществото на народитѣ. За насъ, ние казахме, това не представлява никаква тежестъ. Въ България сѣ функционирани грѣцки училища, имало е и грѣцки църкви. За насъ не представлява нищо, ако почнемъ да прилагаме тоя протоколъ, но за гърцитѣ това съвсемъ не е така. Тукъ имаме работа съ единъ мантал-

тетъ, който е съвсемъ другъ, дори няма работа съ едно общество, което е свикнало да гледа не само на насъ, но и на всички славянски елементи, като на едни инфериорни раси, предназначени въ течение на вѣковете да вливатъ нови и прѣсни струи кръвь въ жилите на грѣцкото племе.

Отъ друга страна, грѣцкото правителство не можеше да не знае, особено при сегашното настроене, когато то има да се справи съ настъпяването на бѣжанци, числото на които въ шикой случай не е по-малко отъ милионъ, че панетина противъ него ще се повдигне цѣлъ единъ такъвъ походъ. То не можеше още да не знае на каква страшна партизанска експлоатация се подава той въпросъ. Но съ това, г-да, не се свърши всичко. Грѣцкото правителство не можеше да не си дава смѣтка за страшния ефектъ, който би имало едно нежелано отношение къмъ той протоколъ. Цивилизованиятъ свѣтъ, който отдава твърде голѣмо значение на въпроса за малцинствата, се хвана за тази пловия, която възкрѣсна въ съзнанието му въ Женева, особено следъ спогодбата въ Лондонъ и следъ постигнатото въ Женева презъ петото събрание на Обществото на народитѣ. И той, който ще бѣде виновникъ, за да се разруши тази пловия по такъвъ единъ високо-чужденъ въпросъ, който има и голѣмо политическо значение, какъвто е въпросътъ за малцинствата, макаръ да не се предвиждатъ военни и други санкции, не може деспотъ да даде отчетъ предъ цивилизованото човѣчество. Защото единъ отъ мотивитѣ, по които скромно разбираме, за да подпие следъ дълги колебания г. Политисъ протокола, бѣше и той, да не изгуби предъ всички свѣтъ, че Гърция е панетина страна на нетолерантността, че Гърция е страна, където не могатъ да се търнятъ училищата и църквитѣ на негрѣцкото население. Това бѣше, защото тѣ държаха на своя преевнѣжъ. Ето защо, г-да, азъ безъ да мога да кажа какво ще стане по-нататъкъ съ той протоколъ, знаей, че той ще бѣде внесенъ въ грѣцката камара. Ще бѣде ли той ратифициранъ? Но това никой нищо не може да каже. Ние знаемъ, че преди вѣколко дена грѣцката камара съ 174 срещу 62 гласа — значи и съ една частъ отъ опозицията на републиканския съюзъ — застана на становището на правителството: да се отложи дебатирането по протокола, защото правителството смѣташе, че въпросътъ е неудобенъ и може съ разискванията по него да се увреди на грѣцката национална кауза. Възможно е да успѣе да сгрунира същото болшинство, възможно е да остане въ меншинство — шикой не може да прокува. Ако даже протоколътъ бѣде ратифициранъ, никой не може да каже дали и какъ ще бѣде приложенъ при тази атмосфера, за която азъ се помъчихъ да ви дамъ една представа — при тѣзи нападки на нѣкои опозиционни лагери, които водятъ кръстоносенъ походъ срещу протокола. Но, г-да, приложенъ или не, ратифициранъ или не, кой ще бѣде отговоренъ и кой губи морално — къмъ туй въ края на крайщата се свежда за насъ, като Народно събрание и като български народъ, цѣлниятъ въпросъ.

Ето защо, г-да, азъ мисля, че независимо отъ по-нататъшната негова съдба, ние имаме нравственото задължение — ние, за които няма друга опора, освенъ тѣзи клаузи за малцинствата, за да можемъ колко-годе да помогнемъ на онѣзи българи, които останаха вънъ отъ нашитѣ граници — да подкрѣпимъ и единодушно да гласуваме одобренето на протокола.

Азъ ще се отклоня за малко, г-да, за да отговоря на нѣкои забележки, които направихъ вчера г. Пастуховъ въ връзка съ разглеждането на той протоколъ. Откъмъ фактическа страна, г-да, неговото изложение сѣщо страдаше. Г. Пастуховъ намѣри, че абсолютно нищо не било направено следъ подписването на протокола, за да може да се ускори неговото прилагане. Той даже, упреквайки за туй г. Калфова, намѣри, че трѣбвало министерътъ да си даде оставката, съ което би билъ улесненъ нѣкакъ си правителството, билъ би му подпомогналъ, за да може да се ускори ратифицирането и по-нататъшното прилагане на протокола.

Г-да! Следъ 9 юний, сегашниятъ кабинетъ заваря грѣцко-българскитѣ отношения въ едно твърде компрометирано положение. Ако сръбско-българскитѣ отношения, особено следъ Нишката спогодба на Стамболийски, бѣха привидно вѣзли въ една фаза на приятелство и даже на нѣщо повече, не може същото да се каже за нашитѣ отношения съ Гърция. Грѣцкото правителство още когато водѣше войната въ Мала-Азия, презъ времето на Стамболийски, както ви се изложи вчера, бѣше депортирало повече отъ 10 хиляди българи отъ Деде-Агачъ и Гюмюрджина. Азъ глѣма да се въпускамъ да ви излагамъ събитията, които послужиха като претекетъ на грѣцкото правителство, за да

прибегне къмъ това депортиране, макаръ, че всѣки единъ, който би желалъ да установи истината по това — тази анкета азъ съмъ направилъ за себе си — ще дойде до едни заключения твърде компрометируещи за дружбанското правителство, което, както знаете, налѣво и надѣсно се биеше по гърдитѣ, че то предетавлявало едва ли не единствената миролюбива партия въ България. Както и да е, отношенията ни бѣха твърде компрометирани, и следъ 9 юний задачата на българското правителство, като оставимъ настрана голѣмитѣ въпроси — въпросътъ за малцинствата и изхода на Бѣло-море — бѣше преди всичко да подпомогне на тѣзи бѣжанци, на тѣзи нещастници, които бѣха изпратени въ Тесалия и островитѣ изъ маларийскитѣ мѣста да гинатъ тамъ. Тукъ постѣпяваха непрекъснато виема отъ тѣхни домашни. И правителството, можемъ да кажемъ, направи потребното. И грѣцкото правителство отговори на кабинета на г. Цашковъ не по начинъ, както отговаряше на българското правителство презъ време на Стамболийски. То прояви доста добра воля. И когато се приключи войната, то устоя на дадената дума, върна тѣзи хора по мѣстата имъ. Новече отъ 2.000 души отъ тѣхъ, обаче, оставиха своитѣ кости въ Тесалия и по Бѣломорскитѣ острови. Въ всѣки случай, г-да, това бѣше една промѣна въ отношенията ни съ гърцитѣ; тия отношения се промѣнаха съ повече довѣрие, отколкото по-преди.

По-нататъкъ, г-да, се склопча протоколътъ, който разглеждаме сега. Вне виждате, че по естеството си той не е лесносмилаемъ за грѣцкия мажлитетъ. Е добре, г-да, близо до ума е, че сж правени систематически и упорити усилия, прибѣгна се до помощта и съдействието и на други фактори, за да може най-сегне гърцитѣ да бѣдатъ единъ видъ заставени да не дезертиратъ отъ единъ ангажментъ, който тѣ сж поели чрезъ мирнитѣ договори — даване права на малцинствата въ Гърция.

Какво се налагаше, г-да, следъ това на българското правителство? Следъ като този протоколъ се подписа и като се знаехъ декларирани на правителството, че то желае да бѣде въ лоялни и приятелски отношения съ всички съседни, безъ изключение, и при тази атмосфера въ Гърция, която азъ ви описахъ, естествено бѣше българското правителство да се стреми да бѣде лоялно и да не пречи на грѣцкото правителство, да не затруднява още повече положението му, да го улеснява, да не налива единъ видъ масло въ огъня, да не дава поводъ на грѣцката опозиция да кове отъ нашитѣ изявления и отъ писанията на нашитѣ вестници стрели противъ грѣцкото правителство. Когато г. министърътъ на външнитѣ работи бѣше запитанъ въ комисията, защо по-рано не е внесенъ въ Камарата за одобрение протокола, той е оправдалъ това импши съ туй, което казахъ преди малко. Каза, че при това настроение въ Гърция, особено следъ депонсирането на сръбско-грѣцкия съюзъ, може би мнозина, не само въ Гърция, но и въ Европа, заинтересовани въ прилагането на протокола, нѣха сигурно да ни обвиняватъ въ желание да създаваме затруднения на гърцитѣ. Споредъ мене, по-стѣни се напълно тактично, като се отложи вънасянето на протокола въ Камарата за одобрение. Какво можеше да се направи повече отъ наша страна?

Правителството се упреква сѣщо, че не е направило всичко, което можеше да се направи специално по прилагането на протокола. Г-да! Ако протоколътъ се изпълни, ако се приложи, това ще се дължи единствено на онай нравствена опека, подъ която се намиратъ всички ония държави, въ границитѣ на които живѣятъ инородни населения — никакви други санкции нѣмаме, специално ние, България. Ако Гърция, ригайки всѣкакъвъ протоколъ и газейки всѣкакви анекси къмъ Северския договоръ за правата на малцинствата, би рекла по единъ или другъ начинъ да пенцира изпѣждането на българското население въ Гърция, какво оржие има въ рѣцетѣ си българското правителство? Въ други времена такова едно нѣщо ние знаете докъде би могло да докара. Спрѣмо една държава, достатъчно силна въ материално отношение, никогашъ не би се прибѣгнало до подобно едно нѣщо, защото то би се схванало като една провокация. Въ дадения случай, по-неже въ балканскитѣ държави — опитътъ ни учи това — превратитѣ ставатъ лесно и понеже често нѣки правителствата могатъ да се хвърлятъ отъ една крайностъ въ друга — особено нашата южна съседка ни дава такива примѣри — то ако при една промѣна на правителството всичко това би било отхвърлено официално, какви други сведения би имало българското правителство да се противопостави, освенъ пакъ да се базира на тия часове отъ мирнитѣ договори, да апелира къмъ съвестята на Европа, да апелира къмъ Обществото на народитѣ и пр. и пр.?

Ето защо, при това положение не можеше да се действа друго-яче, освенъ чрезъ умѣреностъ и тактъ. Загубени моменти нѣма. Азъ си представявамъ положението много по-иначе, ако г. Калфовъ, по съвета на г. Настуховъ, си бѣше далъ оставката при такъвъ единъ случай. Не искамъ да оспорвамъ правотата на мисълта на г. Настуховъ, че има моменти, които налагатъ изкупутелни жертви въ лицето на отдѣлни министри — когато се касае за правственъ престижъ на единъ народъ, когато се касае да се развнестятъ пѣтишата, за да може държавата да излѣзе отъ едно затруднено положение. Такива примѣри има и въ по-далечното, и въ по-близкото минало на нашата страна. Обаче въ дадения случай азъ съмъ дълбоко убеденъ, че една такава постъпка отъ страна на г. Калфовъ нѣмаше да има тѣкмо обратни резултати. Българското правителство сигурно щѣше да бѣде обвинено, че съ голѣмата нетърпеливостъ, която проявява, не дава възможностъ на противната страна да преодолѣе венчките си мъчнотии, не дава възможностъ протоколътъ да премине презъ венчките фази, докогато вѣматъ господата Корфъ и де Роверъ, влѣзатъ въ своята роля и почнатъ да прилагатъ двата проекта, за които вчера се говори — единътъ за гърцитѣ тукъ и другиятъ за българитѣ тамъ. Та, казвамъ, една такава акция, преди да стане изживяването на венчките фази, естествено, не можеше да бѣде такувана друго-яче, освенъ най-малко като пѣшио прибързано, като безтактно, и може би и като умислено желание да се възтържни положението на грѣцкото правителство. И тогава правителството може би щѣше да бѣде обвинено отъ страна на нѣкои опозиционери, че е извършило една безтактно, като се е опитало да ускори събитията, а не ги е оставило да се развиятъ по своя естественъ пѣтъ. Нека, г-да, да имаме вѣра, че въпреки горчивия опитъ, който миналото ни дава, той протоколъ въ края на крайъ щѣе да се окаже една игра или да има чисто и просто съдбата на чл. 23 отъ Берлинския договоръ, за който спомена г. Настуховъ — една съдба, която бѣше твърде печална, защото всички онѣзи велики сили, които сѣха подписали Берлинския договоръ, само отвреме-навреме казваха по нѣкоя дума, безъ обаче да мислятъ да осъществятъ съдържанието се въ чл. 23 правдини за Македония. Нека сега имаме вѣра, толкова повече, че имаме факти, имаме доказателства, че Обществото на народитѣ, ангажирало своя високъ престижъ въ изпълнението на този протоколъ, като договоряща страна съ Гърция, полага настоящемъ всички усилия и дава да се разбере дето трѣбва, респективно въ Гърция, че държи за ратифицирането и приложението на протокола.

Г. г. народни представители! Преди 7—8 дни, шне тукъ, народнитѣ представители отъ единия край до другия, гласувахме единодушно единъ законъ отъ голѣмо социално значение — закона за настаняване на работа и осигуряване при безработица — което значеше, че всички парламентарни групи държатъ за трудовото законодателство въ нашата страна и съчувствуватъ на работническата класа, желаятъ колкото се може повече да се намалатъ нейнитѣ страдания и да ѝ се притече на помощъ държавата въ случай на нужда. Днесъ, г-да, шне имаме работа съ единъ въпросъ отъ общонационаленъ характеръ, и азъ мисля, че абсолютно никакви съображения не ни пречатъ — като се почне отъ комуниститѣ и се свърши съ правителствената група — да гласуваме единодушно за този протоколъ. Като гласуваме за него, г-да, шне ще подчертаемъ предъ Европа две вѣща: първо, че не е въ природата на българина, нито е въ традициитѣ на българското управление, независимо кои правителства съ управлявали у насъ, да проявява нетолерантностъ спрямо малцинствата, и второ, че шне градимъ венчките си упования за бъдещи добри отношения между балканскитѣ държави на лоялното и добросъвестно изпълнение на тия клаузи. Заедно съ туй шне отговоримъ, г-да, на едно всеобщо желание въ Европа: спороветѣ при между-балканскитѣ отношения да се разрешаватъ западнѣтъ по миренъ начинъ и чрезъ взаимно зачитане. Най-после, г-да, шне извѣлимъ единъ мораленъ дългъ къмъ нашитѣ братя отъвдѣ. Понеже шне сме свели всички наши национални въжделения къмъ изпълнение на оскѣднитѣ права, които мирнитѣ договори даватъ на българскитѣ малцинства, не ни остава днесъ друго, освенъ да правимъ всичко, за да издействуваме едно зачитане на тѣхното национално име. Само това шне можемъ да направимъ за тѣхъ. И, гласувайки за този протоколъ, единодушно шне подчертаемъ съчувствието си къмъ тия наши сънародници. (Ржкоплѣскания отъ говорнитѣ)

Председателстващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Сребреничъ п. Петровъ.

С. п. Петровъ (д. ст.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Най-напредъ заявявамъ, че дългъ ми се налага да гласувамъ за приемането на този протоколъ. Второ, понеже съмъ родомъ отъ Леринско, отъ прирашката на стара Гърция, и съмъ избранъ отъ абсолютно чисто български окръгъ, Петричкия, който е присъединенъ къмъ България следъ войнитѣ, шне ми позволите да се произнеса не по протокола, а по поводъ на този протоколъ — по съвѣстъ и по националенъ човѣшки дългъ, а не по съображения отъ чисто политически или партийни характеръ.

Този протоколъ е една малка частичка отъ вѣншната политика на България. Вѣща една държава има своя вѣншна политика; както другитѣ балкански държави, така и нашата си има своя вѣншна политика, която я води споредъ обстоятелствата, които позволяватъ да се предяви едно или друго искане, да се спечели една или друга придобивка. Кой казвото шне да говори, по протоколътъ е една придобивка. Споредъ единъ, той е придобивка на книга, споредъ други — сериозна придобивка, споредъ трети — шне бѣде придобивка, когато шне се приложи. Този протоколъ е една придобивка не толкова по настояването на тия, които шне я използватъ въ бъдеще, не по настояването на македонското население и на тракийскитѣ малцинства, не толкова по настояването на българското правителство, защото то шне имѣри моментъ, за да настоява сега, когато дочера не е намѣрило. Той се явява вселествие промѣни на обстоятелства и събития отъ вѣншнитѣ политики на балканскитѣ държави, отъ вѣншнитѣ политики на великитѣ сили. Защо? Защото този протоколъ изхожда отъ Ньойския договоръ, а Ньойскиятъ договоръ даде права на малцинствата. Даже по отношение на Гърция, както ни се прочете отъ г. министра на вѣншнитѣ работи, има тамъ казано, какви права ти трѣбва да даде на малцинствата. Това е и за всички държави. Истината тамъ не се спомнава за права на българитѣ. Придобивката съ протокола е, че Гърция е принудена отъдално да заяви, че тя разбира тѣзи права, указани въ Ньойския договоръ, тѣй, че на намиранитѣ се тамъ български малцинства да даде търбовни, училищни и културни права. Великитѣ сили — пѣма нужда въ подробности да се мотивира това, което шне кажа — нито разрешаватъ въпроситѣ по право и справедливостъ, нито ги поддигатъ по право и справедливостъ. Тѣ никога не съ мълкнали да говорятъ, че по право и справедливостъ поддигатъ и решаватъ въпроситѣ, че за право и справедливостъ водятъ войни, че по право и справедливостъ правятъ промѣни на границитѣ, че по право и справедливостъ създаватъ за единъ спокойствие или задоволяване на амбициитѣ, за други — скърби, мъки и т. н.; въ действителностъ тѣ никога не вършатъ това по право и справедливостъ. Това всѣки го знае, то трѣбва да се изрази. Материалнитѣ интереси, империалистическитѣ интереси, тѣ съ, които поддигатъ великитѣ сили да поддигатъ, да ратуватъ за разрешението и да разрешаватъ въ край на крайната международнитѣ въпроси. Само че великитѣ сили, колкото и да съ висши, грамадни интереситѣ имъ, не винаги разполагатъ съ една труба организирана сила, за да могатъ да ги носатъ. Само когато тѣ се почувствуватъ силни съ трубата физическа сила да ги постигнатъ, само тогава съ явяватъ на сцената. Но това тѣ не го изразяватъ така, а хуманността, правото и справедливостта турятъ на знамената си. За единъ човѣкъ като мене, скромень, некомпетентень да говори по международни въпроси и международна политика, е много смѣло да се каже това. Но азъ съмъ отъ робски край, азъ съмъ изпиталъ венчките перипетии на мъченията на заробенъ и бѣжанецъ, а въ моята душа винаги става борба, винаги моето съзнание търси едно обяснение на тия въпроси, на тия събития. Нѣма нужда предъ васъ да доказвамъ — не само шне, а и младото поколение чете и разбира — колко протоколи, колко конвенции, колко договори съ писани, разписвани, разкъсвани, раздени, измѣнявани и т. н. Това е, което възбужда съмнение, недовѣрие въ ония кръгове, които съ изпитали повече, отколкото други горчивинитѣ отъ това поведение на великитѣ сили: отъ това произхожда съмнението. Азъ порицавамъ ония съмнения, които произхождатъ отъ партийни побуждения — за да се уязви, за да се умаловажи действителността на единъ или другъ. Но истината е тѣй, че шне въ нашия животъ видѣхме много конвенции, много договори, много решения неизпълнени. По отношение на

Македония, а донѣкѣде и на Тракия, ние знаеме пѣдарски реформи; ние знаеме цивилни агенти въ Македония; ние знаеме консулска конференция въ Цариградъ преди Руско-турската война; ние знаеме Лондонския протоколъ подиръ тая конференция; ние знаеме Берлинския договоръ следъ Санъ-Стефанския, когото мислятъ за повиннически, за обединнически; ние знаеме всички ония договори, които се отнасятъ до победнитѣ следъ войната — и за насъ, и за Турция; ние знаеме какъ за насъ безжалостно се изпълняватъ тия договори и какъ за Турция нито дума става за тия договори; ние знаеме какъ изникна арменската република и какъ сега Армения е раздѣлена и заробена; ние знаеме какъ Грузиния е провъзгласила за независима република и какъ сега тя е подъ руката сатрапия. Всичкитѣ тия въпроси сѣ отъ международенъ характеръ, въ всичкитѣ тѣхъ иматъ участие тѣзи, които сега за насъ благоволяватъ. Ние, българитѣ, сами недостойно се нападаме: ние пострадахме, защото сме виновати, защото сме прегрѣшили предъ една или друга сила; като че ли една сила е ангелска, а друга демонска, или нѣкъ една група работи по право и справедливостъ, а друга — за интересъ. Ние се самообвиняваме, ние се самоотслабваме, ние се самоунижаваме, а хората се хилятъ, че ние търсимъ у насъ причинитѣ за нашето нещастие. България се бори противъ една европейска група — наказватъ я жестоко; Турция се бори противъ сѣщата група — нея не наказватъ; македонцитѣ се присъединили къмъ една група да се борятъ съ целъ да извоюватъ автономия — наказватъ ги; Хърватско и Словенско за сѣщото не наказватъ; поляцитѣ — един сѣ борятъ въ една група, други въ друга — ги обединяватъ въ една държава. Де е правото и справедливостта? Азъ изхождамъ само отъ тѣзи съображения, като се признавамъ по този протоколъ.

Но независимо отъ туй, ние трѣбва да имаме високо съзнание за нашия дългъ, както европейскитѣ сили и народи иматъ високо съзнание за своитѣ груби интереси. И както великитѣ сили се приготвяватъ, за да могатъ да преследватъ и реализиратъ тѣзи свои интереси, тѣ и ние трѣбва да имаме високо съзнание да дойдемъ до степенъ, щото да бъдемъ такава сила, каквато може племето да съставлява — дето може да действуваме като политическа единица, а дето не може да действуваме като политическа единица, да действуваме като една национална единица, духовно обединена. Ние трѣбва да използваме всѣки единъ моментъ, както европейскитѣ сили, като иматъ високо съзнание за своитѣ груби интереси, се приготвяватъ да ги реализиратъ, действуватъ и търсятъ момента. Когато една велика сила си премѣри силитѣ и констатира, че може да реализира своитѣ интереси и цели, сама замахва да ги реализира, но когато тя сама не може да стори това, тогава търси друга сила, съ която да съгласува своитѣ интереси, и по такъвъ начинъ се добива една мекота въ отношенията на силитѣ. И ние, българитѣ — българското царство — когато сме прихудени всѣки пътъ, при всѣки случай да заявяваме, че сме страна пострадала, изобидѣла, победена, онеправдана, не можемъ да имаме луха при това разбѣнѣло партизанство да се представяваме предъ свѣта като една сила, която да може да тежи нѣкъде въ калонитѣ, когато се мѣрятъ силитѣ, при намѣренето на европейцитѣ да постигнатъ една или друга целъ.

Ние защо не сме тѣй обединени за общобългарскитѣ интереси, за общоплеменнитѣ цели? Протоколътъ е една придобивка отъ общъ писмененъ характеръ. Писана е — да не би да се различава. За да не се различава, трѣбва да бъдемъ достойни да я приедемъ, трѣбва да бъдемъ достойни да я търсимъ, да следимъ нейното приложение, трѣбва да възираме укоръ въ очнитѣ на тия, които я даватъ и не я изпълняватъ. Ние не можемъ да бъдемъ достойни като казваме: правителството я е придобило, опозицията я отказва. Ние не можемъ да бъдемъ достойни за туй, че е придобита за македонцитѣ — ние да я гласуваме, а отъ друга страна да не признаваме успѣха отъ туй, че се е подписала. Нѣма нужда да ласкаемъ ние македонца, нѣма нужда да ласкаемъ тракинца, нѣма нужда да му казваме, че ние искаме тая придобивка, поже е за тебъ, но, поже е извоювана отъ Петко, отъ Станко, ние я критикуваме. Тя е една обща национална придобивка и дѣлятъ народъ трѣбва да я преценимъ.

Следъ тия общи сжждения, г. г. народни представители, дохождамъ до самия протоколъ.

Протоколътъ, както си е по принципъ — както споменахъ — е една придобивка. Касае се да се дадатъ училища, църковни и културни правдини на гърцитѣ, които

составатъ да живѣятъ въ България. Ако отношенията на България отъ нейното създаване до днесъ бѣха лоялни и добри съ еседитѣ, нѣмаше нужда отъ този протоколъ. Ние много добре знаемъ, че навѣкъде, където има гърци, въ Южна България и въ ст. София, където и днесъ иматъ черкви и училища, въ дѣла България тѣ свободно сѣ се учили на грѣцки езикъ, тѣ свободно днесъ говорятъ на грѣцки езикъ. Но понеже отношенията сѣ се развалили въ най-голтмото, въ най-ожесточено гонение на българското население, на българитѣ вълъ отъ България, българското население, не подъ побудата на българското правителство, се осмѣли да имъ затвори училищата и черквитѣ. Това е било изразъ на едно възмущение отъ последователното, системното преследване на българския елементъ въ Македония, Тракия и т. н., а не отъ това, че българинитѣ не толерира. Че въ България на свобода се развиватъ еврейски културни дружества, синагоги, и всичко иматъ; че въ България джамитѣ още стърчатъ; че въ българския Парламентъ фесовитѣ сѣщо червенеятъ. Къде въ Сърбия или Гърция ще видите тия джамии и т. н.? България е най-толерантната страна въ Балканския полуостровъ, българскитѣ народъ е най-въротърпимъ народъ: не само чужди вѣри търпи, не само чужди папни подпомага да се развиватъ, но въ България стемглаво се развиватъ и даже такива секти, които представляватъ опасностъ. И пакъ България, благодарение на ирисишата, легналъ въ Конституцията, че всѣчки граждани сѣ свободни, пакъ дава свобода на такива секти, а камо ли на гърци, на турци и др. и др. Така ако се развиваха отношенията на България съ балканскитѣ държави, нѣмаше нужда нито отъ протоколъ, нито отъ нищо. Но сега има нужда. Единъ пътъ затворени грѣцкитѣ училища и черкви, тѣ трѣбва да се отворятъ. Българскитѣ политикѣ, колкото и новъ да го наричатъ нѣкои умни хора, зацо да не използвава този моментъ, че когато отворяме тия училища и черкви, да има поне едно задължение отъ противната страна да отвори училища и черкви на частъ отъ българското племе? Нѣмало да го изпълняватъ! Че насъ ли ще ги критикуваме, ако не го изпълняватъ? Този протоколъ не е конвенция, както нѣкои много пъти го повтарятъ. Този протоколъ не е размѣненъ между България и Гърция, както нѣкои бъркатъ. Този протоколъ е отъ нашия министъръ на външнитѣ работи къмъ Обществото на народитѣ — декларация за правата на гърцитѣ въ България, и на грѣцкия министъръ на външнитѣ работи Политисъ — декларация за даване права на българитѣ въ Гърция. Че ако декларацията, която Политисъ е далъ спрѣмо Обществото на народитѣ, не бже изпълнена, кого ще атакуваме? Ние ли ще атакуваме? Ето Обществото на народитѣ! Но, споредъ негово понятие, Обществото на народитѣ, както забелзахъ, има интересъ — не право и справедливостъ — въ този моментъ да даде Гърция права на българитѣ въ Македония; ако този интересъ продължава, това Общество на народитѣ ще продължава да я подсепа не, да я съветва не, а да наложи на Гърция да даде правдини на македонцитѣ. Но ако се измѣнятъ обстоятелствата и ако се измѣни гледището на Обществото на народитѣ, че отъ туй забавяне или неизпълнение на този протоколъ отъ Гърция не се изкривяватъ интереситѣ на ресективнитѣ правителства, които сѣ назначили Обществото на народитѣ, то Обществото на народитѣ нито ще се плаши отъ насъ, нито ще се срами да скже този протоколъ, както сѣ били разкъсани много други договори и протоколи.

Тѣй като се гледа на въпроса, нѣма нужда да държимъ отговорни нашитѣ министри, или да държимъ отговорни грѣцкитѣ министри. Отговорни ще държатъ грѣцкитѣ министри ония малцинства, които сѣ останали тамъ; макаръ малка останка, тѣ могатъ да държатъ отговорно грѣцкото правителство въ даденъ моментъ, защо не е изпълнило едно задължение спрѣмо Обществото на народитѣ. Тия меншества ще се отнесатъ къмъ Обществото на народитѣ. Защото Обществото на народитѣ, по политически съображения, по съображения на своитѣ интереси, а може и по съображения на грѣцкитѣ интереси, е накарало Гърция да поднесе протоколъ и ще кара Гърция да го изпълнява; ако се измѣнятъ интереситѣ, ще се измѣни и положението.

Националниятъ комитетъ на македонскитѣ български братства въ България и Изпълнителниятъ комитетъ напредъ безъ брой писмени постѣпки сѣ направили за правата на тия малцинства. Хора сѣ отивали въ странство. Нашиятъ уважаемъ колега г. Иванъ Каранджоловъ въ качеството си на председателъ на Изпълнителния ко-

митетът и на свои разноски няколко пъти е отивал да пропътува Европа, за да изучи условията, не е ли настъпал моментът да се вълнуват във тия постъпки Обществото на народитѣ и кабинетитѣ, министерствата на външнитѣ работи на тия сили, отъ които зависи съдбата на заробенитѣ държави и народи. И той е настоявал, независимо отъ туй, дали тѣхнитѣ интереси сѫ съгласни или не, по право и справедливост, да дадатъ свобода на заробенитѣ народи, да дадатъ правдини на ония, които сѫ политически заробени — поне културни, езикови, училищни, църковни правдини. Обществото на народитѣ може-би е напълнило няколко дулапа, но не е отговорило съ нищо удовлетворително, освенъ съ това, че секретарятъ му или помощникъ-секретарятъ му е съобщилъ: „Получено е това“. Оставаме още да кажатъ и следното: „Получено е и е складирано на забвение, на изгиване и на молчяене“.

Г-да! Ние трѣбва да бъдемъ доволни, че, види се, е настъпилъ моментъ, когато, ако не всичкитѣ интереси на европейскитѣ сили, то поне нѣкои отъ тѣхнитѣ интереси, сѫ продиктували да отправятъ мили очи къмъ насъ. Защо всѣки българинъ да не се зарадва, че милитѣ очи почватъ да се обръщатъ къмъ насъ? Този моментъ трѣбва да се използва. Утре, ако гърцитѣ откажатъ да приложатъ този протоколъ, че българинитѣ ли ще бѣде виновенъ за това? Който отправя мили очи и утре ги обрне, ние може-би ще му обрнемъ гърба. Ние не сме въ състояние да наказваме хората, но ние сме въ състояние, го силата на истината, правдата и справедливостта, винаги да напомяме и да протестираме заради туй, че не се вълнуватъ въ нашитѣ права и човѣшки искания.

Протоколътъ е много скратено изказанъ. Би трѣбвало да има отъ страна на комисията, съ одобрение на респективнитѣ правителства въ дветѣ страни, известенъ правилиникъ, който да ръководи приложителнитѣ и ония, които ще се ползватъ отъ приложението на този протоколъ, защото иначе той може да търпи разни тълкувания. Тукъ напр. е казано: „За лица отъ малцинствата“, а не е казано: „За населенията, малцинства въ респективнитѣ държави“. Въ протокола е казано, че правителствата ще бѣдатъ подпомагани и съдействувани отъ двамата делегати на Обществото на народитѣ, които досега се занимаваха съ „доброволното изселване“, въ кавички, на населенията отъ гръцка Тракия и Македония. Тѣ били натоварени да съдействуватъ и да подпомагатъ правителствата, като на мѣстата изучаватъ условията, поради които трѣбва да се даватъ правдини на малцинствата. Мене ми се чини, че тукъ е най-еластичната страна на въпроса. Еластична е затова, защото може да се даде различно тълкувание. Ще трѣбва да се чака мнението на анкеторитѣ-чужденци, ще трѣбва да се чака и мнението на респективното правителство. Защото гръцкото правителство, когато нему ще трѣбва да се рапортира, то трѣбва да има време да обмисли въпроса, дали да дава или не, въ зависимостъ отъ това, дали е притиснато да дава или не, а не дали е право да дава или не. Еластична е и за друго. Кой не знае до войнитѣ какви културни и църковни правдини имаше българското малцинство въ Турция? Чужди писатели, чужди учени хора сѫ дохождали, сѫ изследвали, сѫ правили статистики и сѫ показали предъ свѣта, поради постъпкитѣ на македонскитѣ организации, легални и нелегални, и на всички свободолюбиви общества, въ какво положение бѣше Македония въ културно, училищно и църковно отношения, преди тя да бѣде раздѣлена между две или три балкански държави. Каква нужда имаше да ставатъ анкети? Каква нужда отъ анкети, че въ Солунъ имаше три гимназии, че въ Битоля имаше гимназии, че въ Скопие имаше три гимназии, че въ всички градове имаше прогимназии, че на три мѣста имаше свещенически училища и че въ всѣко село имаше първоначално училище? Каква нужда имаше отъ анкета? Само следното трѣбваше да се каже въ протокола: въ всички села и градове, където имаше училища и църкви въ турско време, преди да се обявятъ войнитѣ, преди да се предявятъ претенции, преди да се разкъса Македония, пакъ да има училища и църкви; където имаше учители, пакъ да има учители; където имаше свещеници, пакъ да има свещеници; които монастири и параклиси сѫ били български, пакъ да бѣдатъ български. Това е, което Обществото на народитѣ трѣбваше да каже, което се изиска да се каже изрично, за да нѣма еластичност, за да нѣма притѣнителност, за да нѣма утре злоупотребления отъ противната страна. България никога нѣма да злоупотрѣби съ този протоколъ, колкото кратъкъ и еластиченъ да бѣде

той. Но ние имаме право да се съмняваме за изгледението на този протоколъ отъ страна на Гърция. Вие всички сте свидетели какво пишатъ гръцкитѣ вестници и какво говорятъ въ камарата и какъ сѫ принудили правителството да отложи разискването по този протоколъ. Разискването по него не е отложено за туй, че не е могълъ да се гласува, а е отложено, за да видятъ по-добре ли ще се усмихнатъ отъ друго мѣсто на Гърция или по-добре ще ѝ се усмихнемъ ние тукъ, отъ България; и отъждето повече ѝ се усмихнатъ, тамъ да отиде и да не изпълни протокола, макаръ и отъ другата да дойде усмихване.

Ние, г. г. народни представители, които сме отъ Македония, живо се интересуваме отъ този въпросъ и нѣма да ни вмѣните въ грѣшка, че се показваме не толкова политически, не толкова дипломатически, но че се изказваме искрено въ името на истината, за правото и справедливостта.

Ние въ гръцка Македония сме имали 18.966 ученици, 435 училища, 567 учители, 300 църкви, 150 параклиса, 299 свещеници, 7 владци — повечето отъ владциитѣ бѣха въ сръбска Македония. Но като вземете предъ видъ училищата, ученицитѣ, църквитѣ, свещеницитѣ и т. п. за дветѣ части на Македония, ние имаме: 55.166 ученици, 1.500 учители, 1.033 училища, 150 параклиса, 948 служители въ църкви (свещеници) и 50 български манастири. Нѣма нужда тази комисия да отива да прави анкети, а трѣбва да вземе тая статистика, съставена отъ чужденци, въз основа на статистикитѣ, дадени отъ турското правителство и отъ екзархията. Да отидемъ съ тая статистика, и дето е имало български училища, да ги откриятъ, дето е имало български църкви, да ги отворятъ и да кажатъ на населението: който се чувствува българинъ, ето му българско училище, ето му българска църква. Иначе, г. г. народни представители, ако се протака въпросътъ, ако той вземе да се взмѣства по едни или други политически причини, по едни или други гръцки съображения, — за България не се съмнявамъ — българитѣ отъ заробенитѣ земи ще иматъ право да се съмняватъ, да продължаватъ своитѣ роптания, своитѣ протести, своитѣ възмущения и да отправятъ непреставно своитѣ искания. Ние признаваме, че и България има своитѣ тежести отъ доплитѣ въ нея избѣгали отъ Македония българинъ съ високо национално съзнание; ние знаемъ товара, който се юрва върху гърба на България; ние знаемъ какви мажнотни и опасности могатъ да се откриятъ отъ недоволствата на ония, които единъ път решиха да жертвуватъ всичко мило и скъпо и да го напуснатъ, тръгватъ по други пътища; ние знаемъ опасността отъ това; ние най-много съжаляваме, дето обстоятелствата и условията допринасятъ, щото у нашитѣ братя да се покрие онова високо национално съзнание, да се почерни голѣмата любовъ, която тѣ иматъ къмъ царството като царство на своето племе; ние най-много страдаме отъ това, по ние не можемъ, не сме въ състояние, не сме въ сила да възпремъ чувствата на хората, когато рапитѣ имъ се троятъ, човъркатъ, когато не имъ се дава спокойствие, не имъ се определя една перспектива за утрешния денъ, въ какво положение ще бѣдатъ тѣ тукъ или тамъ, съ какви права ще се ползватъ, вѣчно ли ще останатъ онеправдани предъ другитѣ народи, които се радватъ на свобода.

Не искаме да се спирамъ на въпроса за бѣжанцитѣ — тия, които се раздѣлятъ отъ своитѣ домове, отъ своитѣ роднини, отъ своитѣ имоти, отъ своитѣ огнища, отъ гробищата дето лежатъ кости въковни на дѣди и прадѣди — защото картината, която представляватъ тѣ, е покъртителна. Нѣма нужда всѣки път, при всѣки случай да я рисуваме въ подробности; нѣма нужда да се занимаваме съ оная покъртителна картина, която представляватъ бѣжанцитѣ при пристигането имъ въ България. Тя се нарисува отъ нѣкои тукъ, по нѣма полза отъ това. Полза има отъ онова, което направилъ България, като се взеха всички мѣрки — колкото зависи отъ България — тая картина колкото е възможно да бѣде по-видима, по-гърнма, за да не се отвърщава българинитѣ като и гледа начертана предъ неговото въображение.

Нѣма да се спирамъ още и на туй, че съ този протоколъ се дава възможност, следъ време половината отъ Македония да бѣде окончателно изразчепена. Напразно ние извинуваме мѣрцитѣ на нашитѣ работители съ това, че тѣ иматъ отъ възвѣ бѣжанци. Иматъ бѣжанци, но кой е станалъ причина да иматъ тѣ бѣжанци? Кой е станалъ причина да оставятъ тия хора своитѣ въковни огнища, старитѣ огнища на гърцизма, на еленизма въ Мала-Азия, за да дойдатъ въ Македония? Трѣбваше по-рано да измѣ-

рят Гърция и да видят дали тя може да ги събере, да проучат почвата на Гърция, дали може да ги храни, и тогава да ги преселват в Гърция, а не да изселват от Македония македонците и да ги тласкат туку в България, при мъжното положение на България да ги приеме. Понеже българският елемент в Македония не е виноват за тия гръшки — това не е последствие от войната между България и Гърция, а е последствие на войната между Гърция и Турция, или по-скоро между една велика сила и друга — неба тия гръшки бължани се приберат от Гърция или тая сила, която прати гръците да се бият; и нека гръците кажат: „Вие ни прахте да отидем да се бием с Кемал паша, вие сте голъми, вие сте богати, вземете да настаните бължаниците!“ Но това, което прави днес Гърция, не е съгласно нито с правото, нито с справедливостта.

След тия думи, г. народни представители, следъ заявлението ми, че ще гласувамъ този протоколъ, защото той е една придобивка, която, ако се изпълни, би донесла голъми блага на нашето племе, а ако не се изпълни, същщо не се накърнява нашия моралъ и нашия авторитетъ, а ще се обвинятъ тѣзи, които нѣма да го изпълнятъ, моля Народното събрание да вземе белеска отъ туй, че отъ протоколи, които се разтѣгатъ, които се протакатъ въ изгълението си, отъ конференции и пр. заробанитъ народи и населения, малцинства или болшинства, съ населени и преситени: тѣ ще бъдатъ доволни когато ще видятъ европейскитъ сили въ лицето на Обществото на народитъ да извършватъ това, което казватъ, да изпълняватъ това, което подписватъ и което взематъ подъ свое покровителство. И отъ всежде трѣбва да има апелъ, шого Обществото на народитъ да бъде въ пълната смисълъ на името Общество на народитъ, но не и на правителствата. Правителствата се показаха въ последния вѣкъ, особено въ втората му половина, жестоки спрѣмо едни народи, като привилегироватъ други, като казватъ, че така имъ диктуватъ тѣхнитъ висши интереси и иматъ сили да го прилагатъ. Да, но интереситъ се мѣнятъ, силитъ по нѣкой пътъ измѣняватъ, а правото и правдата сѣ вѣчни. И затова ще апелираме къмъ тѣхъ да се възвърнатъ къмъ правото и правдата, които сѣ вѣчни, и да не си играятъ съ интереситъ и съ физическитъ сили. (Ръкоплѣскания отъ всички страни)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата г. министър-председателъ.

Министър-председателъ А. Ц. Цанковъ: Г. г. народни представители! Утре е последниятъ день отъ първата половина на тази редовна сесия. Предъ видъ на обстоятелството, че Камарата има все още много работа, много законопроекти чакатъ да бъдатъ разглеждани отъ нея, азъ моля народното представителство да се съгласи да се продължи сесията до 28 януарий идущата година, да се слѣе, значи, първата половина съ втората, за да можемъ да извършимъ работата, която ни предстои. Разбира се, народното представителство ще реши кога да има редовната си ваканция и въ какъвъ срокъ.

Това предложение прави и моля да бъде прието отъ Народното събрание.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Които приематъ предложението на г. министър-председателя, моля, да вдигнатъ ръка. Събрането приема единодушно.

Министър-председателъ А. Ц. Цанковъ: Утре или другиденъ ще има и указъ, който ще ви прочита.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представител г. Илия Георговъ.

И. Георговъ (р): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Когато разглеждаме протокола за закрива на гръското малцинство въ България и протокола за закрива на българското малцинство въ Македония, подвластно на Гърция, азъ мисля, че трѣбва да кажа нѣколко думи и за предстоящото пътуване на г. министър-председателя въ Българдъ и Букурещъ, въ свръзка съ въпроса за прилагането на протоколитъ, които разискваме.

Безспорно е, че личниятъ контактъ между първитъ министри на България и другитъ Балкански държави, срещитъ между тѣхъ, иматъ своето значение; тѣ сѣ отъ полза, тѣ създаватъ атмосфера, за да могатъ да се разрешатъ висшиятъ въпросъ между насъ и другитъ Балкански държави по-благоприятно, като се третиратъ при

една интимна атмосфера. Но въпросътъ е, дали тази среща на г. министър-председателя съ сръбския и ромънския първи министри нѣма да възбуди известно подозрение въ столицата на гръската република и дали нѣма да се засили тамъ това течение, което е противъ прилагането на протокола за закрива на българекитъ малцинства; дали въобще е избранъ добре момента за едно пътуване само въ Българдъ и Букурещъ; дали не щѣше да бъде по-добре, ако едновременно нашиятъ министър-председателъ бѣ направилъ посещение и въ Атина? Тогава щѣше да се създаде, безспорно, една по-благоприятна атмосфера за прилагането на протокола за закрива на българското малцинство въ гръцка Македония отколжото сега, когато той отива само въ две столицы на Балканския полуостровъ. Тази опасностъ би могла да се съчете неоснователна, само ако въ резултатъ на посещението, което ще направи нашиятъ пръвъ министъръ въ Българдъ и Букурещъ, последва едно приемане на протокола отъ страна на Гърция и едно добросъвестно прилагане на този протоколъ.

Струва ми се, че контролтъ, който трѣбва да упражнява Камарата, Парламентътъ, и върху вътрешната и върху външната политика на изгълнителната власт, налагаше поне въ комисията по Министерството на вънитъ работи да се съобщатъ обектитъ, които се преследватъ съ това пътуване само въ Българдъ и Букурещъ. А така, възможно е да станатъ нѣкои погрѣшки, за които правителството, разбира се, ще отговаря, но които биха могли да се прототвратятъ, ако народното представителство, чрезъ своята комисия по Министерството на вънитъ работи, бѣше сезирано и бѣше дало своето мнение, бѣше изказало едно предупреждение да се избѣгатъ всекакви апажменти, които биха могли да поврѣдятъ на приемането на протоколитъ, които сега разглеждаме. За да се приложатъ протоколитъ за закрива на малцинствата въ България и Гърция, ще зависи много отъ значението, което има Обществото на народитъ, отъ задацитъ, които то преследва, и отъ санкцията, която може да упражни.

При дѣлата на мѣстъ и неприязнь, извършени отъ победителъ къмъ победени съ мирнитъ договори, Обществото на народитъ е единъ оазисъ, където победителитъ подадохъ ръка на победенитъ за едно мирно живуване и за едно бъдеще побралняване. Уяснитъ, съ които бѣ съпроводена голъмата европейска война, и разрушенията върху народното стопанство и държавнитъ финанси у победенитъ народи и у победителитъ затрогнаха най-человѣколюбивитъ струни на съвестта на благородни общественици, начело съ президента Уилсонъ. Наистина, Съединенитъ щати не пренеха пакта за Обществото на народитъ, но само отъ ревнивостъ за своята независимостъ и за да не се памѣси Обществото на народитъ въ нѣкой споръ, въ който участвуватъ Съединенитъ щати. Обаче дека-полска си пробива пътъ фактътъ, че Обществото на народитъ представлява съвестта на свѣта и че памѣсата на Обществото на народитъ за изравняване на споретѣ не представлява едно нарушение суверенитета на никоя държава, защото въ Обществото на народитъ влизатъ почти всички държави и защото, както казахъ, Обществото на народитъ действа по диктовката на свѣтовната съвестъ, а не по диктовката на нѣкой егостични памѣрения. Като се предполага, че това тѣкуване на значението на Обществото на народитъ ще наддѣлѣе, и въ Англия и въ Франция не губятъ надеждата, че Съединенитъ щати ще се присъединятъ въ края на крайщата къмъ пакта на Обществото на народитъ и въ последното Съединенитъ щати ще заематъ онова високо положение, което имъ се пада.

Обществото на народитъ постепенно става една институция, която си тура за задача да организира единъ траенъ миръ, да разрешава всичкитъ конфликти между държавитъ по миренъ начинъ и, главно, да взема мѣрки, за да се избѣгатъ всекакви възможности за конфликти. Имаме нѣколко факта вече, че Обществото на народитъ действително ефикасно изпълнява тѣзи задачи. Азъ ще посоча нѣколко дѣла на Обществото на народитъ въ това направление.

Обществото на народитъ въ лицето на съвета при това Общество разреши спора между Польша и Германия за Горна-Силезия не на почвата на фаворизацията на едната или другата страна, а споредъ изискванията на справедливостта. Въ това отношение сѣ много интересни различията въ мненията, които изгълнаха по този въпросъ между тогавашния английски пръвъ министъръ Лойдъ

Джорджъ и члена на английския кабинетъ Балфуръ, който бѣше членъ въ съвета на Обществото на народитѣ, и който се произнесе най-накрая, следъ като експертитѣ дадоха мнение по подбѣлата, която трѣбваше да стане въ Горна-Силезия. Лордъ Джорджъ поддържаше въ Камарата на общинитѣ, че по-голямата частъ отъ Горна-Силезия трѣбвало да се даде на Германия, защото британската енциклопедия казвала, че въ Горна-Силезия населението е повече немско. Но Балфуръ, като видѣ мнението на експертитѣ, не се поколеба да вземе едно решение не такова, каквото се поддържаше отъ неговия пръвъ министъръ, а онова решение, което се диктуваше отъ неговата съвестъ, именно, да се даде повече отъ половината на Горна-Силезия на Польша — дѣлата оная областъ, която бѣше населена предимно отъ поляци.

Възъ основа на справедливостта се разрешиха и въпроситѣ за определяне границитѣ между Албания и Гърция и между Албания и Сърбия. Това определяне на границитѣ стана пакъ отъ комисии, назначени отъ съвета при Обществото на народитѣ.

Обществото на народитѣ отиде по-нататкъ. То, както знаете, въ последната си сесия прие единъ протоколъ, споредъ който се налага единъ задължителенъ арбитражъ за всички спорове между отдѣлнитѣ държави и предвижда санинитѣ срещу онѣзи държави, които не биха приели решенията му по такива спорове. То отиде още по-нататкъ: взе мѣрки, за да се избѣгватъ конфликтитѣ, защото ако настѣпятъ конфликти, ще бѣде може-би вече късно да се разрешаватъ тѣ чрезъ единъ задължителенъ арбитражъ. Конвенциитѣ или по-право протоколитѣ, които сега разглеждаме, иматъ за целъ именно да се избѣгне единъ конфликтъ между България и Гърция поради едно евентуално негодувание въ срѣдата на малцинствата въ тѣзи две държави. Тѣзи протоколи за закрила на малцинствата въ Гърция и въ България на книга биха могли да спомогнатъ за да се избѣгне въ бъдеще всекакъвъ конфликтъ между България и Гърция, но за тѣхното ефикасно изпълнение трѣбваше да се изтъкнатъ въ съвета на Обществото на народитѣ всички онѣзи условия, при които тѣзи протоколи биха могли да се изпълняватъ.

Имаме и една конвенция, сключена между Венизелосъ и Стамболийски, за доброволно изселване на малцинствата въ България и Гърция, за замѣната на малцинствата между дветѣ държави, обаче тази конвенция почива върху искането да се има съгласието на това население, размѣняването на населението да става доброволно, подъ контрола на една смѣсена комисия, въ която влизатъ двама членове на Обществото на народитѣ.

Но ние знаемъ, че следъ като се приеха тѣзи два протокола, изселването отъ грѣцка Македония стана по-усилено, отколкото бѣше по-напредъ. Каквото и да се говори, фактъ е, че по-голямата частъ отъ бѣжанцитѣ, които дойдоха следъ подписването на тѣзи протоколи, бѣха почти прогонени отъ гърцитѣ; тѣ бѣха принудени да напуснатъ своитѣ огнища. Нашиятъ пръвъ делегатъ трѣбваше да предвиди това и при приемането на протоколитѣ отъ Обществото на народитѣ трѣбваше да изтъкне, че преселването на българитѣ отъ грѣцка Македония въ България става въ много случаи съ насилне. Той трѣбваше да изтъкне, че тѣй нареченитѣ чифлигари българци въ грѣцка Македония иматъ придобити права и трѣбва да останатъ въ своитѣ чифлици, следъ като тѣ се отнематъ отъ турцитѣ и се създаде отъ тѣхъ една нова система на стопанисване. Най-после той трѣбваше да изтъкне, че оня заемъ, който се дава на Гърция, отъ около 10 милиона английски лири, не трѣбва да служи за настаняване на бѣжанци въ стопанствата, заемани отъ българци. Защото ако това стане, тогава Обществото на народитѣ, като страна въ протокола за закрила на българскитѣ малцинства въ Гърция, би изпаднало въ противоречие. Всички тѣзи факти нашиятъ пръвъ делегатъ трѣбваше да изтъкне въ оная умѣрена и благовидна форма, която допуска дипломатическиятъ езикъ. Иализа, следователно, че самата конвенция на книга е действително добра, но нашиятъ пръвъ делегатъ е пропусналъ, е забравилъ да изтъкне онѣзи условия, при които тя би могла да се приложи.

Обществото на народитѣ, макаръ че сега-засега не притежава никакви материални санкции, за да принуждава държавитѣ, които иматъ спорове, разрешавани било отъ съвета на Обществото на народитѣ, било отъ разнитѣ комисии, назначавани отъ Обществото на народитѣ, то, като органъ на свѣтовната съвестъ, както казахъ, и по-неже въ него влизатъ почти по-голямата частъ отъ държавитѣ,

притежава достатъчно морална сила, а тѣй също стопанска и финансова, за да накара всека държава, която не иска да се подчини на решението на справедливостта, да отстъпи.

Но възъ отъ това дали Гърция ще бѣде принудена отъ Обществото на народитѣ да ратифицира протокола относително покровителството на българскитѣ малцинства въ грѣцка Македония? Грѣцкото правителство, грѣцката република, грѣцкиятъ народъ, изобищо, иматъ интересъ да изпълнятъ този протоколъ. Всички балкански държави иматъ нужда отъ единъ траенъ миръ, а този траенъ миръ ще се постигне само тогава, когато машинствата въ тѣхъ бѣдатъ задоволени. Малцинствата иматъ елементарни права, които трѣбва да се зачитатъ. Както отдѣлнитѣ граждани има елементарното право да участвуватъ въ управлението, да пазятъ своитѣ професионални интереси чрезъ синдикати, тѣй също малцинствата иматъ елементарно право да учатъ своитѣ деца на матеренъ езикъ и да се молятъ Богу въ своитѣ църкви. Тѣзи елементарни права се предвиждатъ въ протокола, и тѣ сж минималнитѣ, които трѣбва да се дадатъ на малцинствата.

Ние, българитѣ, можемъ да кажемъ, че българскитѣ елементи въ Гърция, въ Сърбия и въ Ромъния би могълъ да остане подъ владичеството на тѣзи държави, но не трѣбва тѣ да изпускатъ изъ предъ видъ общитѣ борби, които сж водили тѣзи населения заедно съ свободния български народъ за народностното и духовното възраждане. Тѣ не трѣбва да забравятъ, че ще бѣде една голѣма жестокостъ да не се допускатъ българскитѣ малцинства въ Гърция, Сърбия и Ромъния да черпятъ своитѣ знания, да добиватъ култура отъ общата книжовна съкровищница на българското племе. Ще бѣде много жестоко да се отнеме правото на българскитѣ малцинства въ Гърция, Сърбия и Ромъния да общуватъ съ своитѣ братя въ свободна България върху културна основа. Както малцинствата въ Съединенитѣ щати, а още повече въ Швейцария, се ползуватъ отъ общата култура заедно съ своитѣ братя въ господствуващитѣ нации, тѣй би трѣбвало да се допусне и на българскитѣ малцинства, на българския елементъ въ другитѣ балкански държави да се ползува отъ общата българска книжнина.

Но това е теория. На практика, България сега е наводнена отъ нови бѣжанци повече отъ 25 хиляди — казватъ, че достигатъ до 30 хиляди — отъ подписването на протоколитѣ насамъ. Победителитѣ създадоха едно особено право за себе си, да налагатъ репарации на победенитѣ за опустошенията, които тѣ сж извършили презъ време на войната. Е добре, ако Обществото на народитѣ е създадено, за да организира мира, тогава дължатъ се репарации, поправки и на ония държави, които сж наводнени отъ бѣжанци, дошли отъ съседни държави. Въ дадения случай бѣжанцитѣ българци изъ грѣцка Македония, изъ срѣбска Македония и изъ Добруджа причиняватъ голѣма щета на нашето народно стопанство и на нашитѣ държавни финанси. Докогато тѣзи бѣжанци не се възврътатъ въ своитѣ огнища, дотогава ние имаме право да искаме България да бѣде възнаградена за поддържането на тѣзи бѣжанци; дотогава ние имаме право да искаме чрезъ единъ актъ къмъ човѣколюбивитѣ чувства на народитѣ, които се представяватъ въ Обществото на народитѣ, шото репарационнитѣ плащания, които извършва сега България, да се предназначатъ за поддържането на бѣжанцитѣ. Не може друго-яче да се организира мирътъ на базата на справедливостта. Щетитѣ, които се нанасятъ отъ съседни държави на България, ще трѣбва да бѣдатъ поправени.

На първо мѣсто ние трѣбва да искаме прилагането на протокола, що се отнася до закрилата на българскитѣ малцинства въ грѣцка Македония. Това ще бѣде основата за едно мирно живуване между Гърция и България. Когато подобни протоколи се съставятъ и за българскитѣ малцинства въ Ромъния и въ Сърбия, тогава ще се създаде основа за мирно разбирателство между всички балкански държави, и тази основа ще се развива до създаването на единъ отношения, които ще дадатъ възможностъ да се постигне идеалътъ на българската демокрация: образуването на една демократическа Балканска федерация, която — нека си кажемъ — ще бѣде идеалъ полагаткъ, въ близко или далечно бъдеще, и на демократичнитѣ въ останалитѣ балкански държави. (Ръкоплѣскане отъ радикалитѣ)

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Димо Кьорчевъ.

Д. Кьорчевъ (п. а.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Г. министърът на външните работи е внесъл за утвърждение отъ Народното събрание подписа на отъ него протоколъ въ Женева за даване права на гръцкитѣ малцинства въ България. Въ мотивитѣ, които предшествуватъ това законодателно предложение, се казва, че постановленията относно покровителствуването на малцинствата съ изразени въ два протокола; единиятъ се отнася за гръцкитѣ малцинства въ България, а другиятъ — за българскитѣ малцинства въ Гърция.

Преди да пристѣпя къмъ същността на това законодателно предложение, позволете ми да отправя единъ въпросъ къмъ правителството и респективно къмъ г. министъра на външните работи относително декларацията, която той направилъ вчера при зачитаната на това законодателно предложение. Той заяви, че отъ момента, откогато България е сложила подписа си върху него, то влиза въ сила, т. е. отъ 29 септември т. г. И наистина протоколътъ на настоящия актъ ще влѣзатъ въ сила начиная отъ днесъ, т. е. отъ 29 септември 1924 г. Въ републиканския парламентъ на нашитѣ съседни се разисква този въпросъ и министъръ-председателътъ Михалакопулосъ заяви, че текстътъ ще влѣзе въ сила — както въ английски и въ французки езикъ се разбираше — отъ момента, когато бъде ратифициранъ, когато практически започне да се прилага. Г. министърът на външните работи въ своето изложение заяви, че предложението, което прави и за което иска нашето одобрение, е за поставянето на едно начало на практическо прилагане на договорнитѣ постановления относително покровителствуването на малцинствата. Ако декларацията на г. министъра на външните работи, че протоколътъ влиза въ сила отъ момента, когато е подписанъ, означава, че той практически може да се прилага, тогава нѣмаше нужда отъ това законодателно предложение и отъ вотъ, чрезъ който този протоколъ да получи своето ратифициране. Ако ли г. министърътъ счита, че следъ ратифицирането на протокола се поставя практически начало за изпълнението на договорнитѣ постановления относително покровителствуването на малцинствата, тогава нашиятъ вотъ има значение.

Мене ми бѣше неясно — това, вѣроятно, ще бъде и усѣждането на г. г. народнитѣ представители — защо се поддържа, че протоколътъ е влѣзълъ въ сила съ неговото подписване и защо следъ туй се говори, че практическото му приложение ще започне следъ като бъде ратифициранъ. При приемането на протокола въ Женева този въпросъ сѣщо е билъ поставенъ на разискване. Тамъ гръцкитѣ делегати сѣ искали да се постави въ текста, непременно подписанитѣ протоколи да бѣдатъ ратифицирани отъ респективнитѣ парламенти, защото тѣзи протоколи иматъ характеръ на международни договори. Нашитѣ делегати сѣ искали протоколитѣ да влѣзатъ въ сила съ самото имъ подписване.

Този въпросъ, повдигнатъ днесъ въ републиканския парламентъ на Гърция, намира разрешение, каквото гръцитѣ сѣ поддържали и тогава: протоколитѣ да влѣзатъ въ сила следъ като се ратифициратъ отъ парламентитѣ. Тамъ казватъ: тѣзи протоколи, колкото и да създаватъ известни неприятни нѣща за гръцкия народъ, ще бѣдатъ приети. Делегатитѣ, които пристѣпуваха въ Женева, бѣха наградени съ ордени по случай подписването на тѣзи два протокола. Министърът на външните работи Русосъ е заявилъ, че той нѣма да се откаже отъ подписания протоколъ. Михалакопулосъ въ Народното събрание въ Атина, това не значи, че той нѣма да се постави на разискване. А отъ вчерашнитѣ денешни се вижда, че тамъ министъръ-председателътъ е сбещалъ да бъде поставенъ на дневенъ редъ тоя протоколъ следъ празникитѣ. Тамъ сѣ последователни въ своето разбиране: тѣ считатъ, че договоритѣ влиза въ сила отъ момента, когато бъде ратифициранъ.

Всичко, което се писа по вестникитѣ у насъ, и всички упреци, които се правѣха на правителството, се състояха въ това: вне подписахте единъ договоръ, а бѣжанцитѣ продължаватъ да идватъ; какъвъ е престияжътъ ви, ако вне, които ангажираше честѣта, името на България въ единъ международенъ актъ, за който заявявате, че е влѣзълъ въ сила, не сте въ състояние да използвате неговитѣ договорни постановления?

Правителството мълчеше. То и вчера заяви, че протоколитѣ сѣ въ сила, а другата страна счита, че сѣ въ сила отъ момента, когато бѣдатъ ратифицирани. Азъ питамъ: сме ли ние прави като опозиция да упрекваме правите-

ството, задето пристигатъ бѣжанци и следъ подписването на тѣзи протоколи, или то трѣбваше да поддържа, че тѣ още не сѣ въ сила и че бѣжанцитѣ, които пристигатъ, сѣ онѣзи бѣжанци българи, които доброволно сѣ дали декларация за изселване и сега продължаватъ да идватъ? Азъ считамъ, че всички тѣзи недоразумения и важни противоречия произлизатъ отъ лошото поставяне на самия въпросъ, и то съ обясненията, които ни даде г. министърът на външните работи.

Г. г. народни представители! Вотътъ на Народното събрание се иска и ще бъде даденъ. Азъ не искамъ да избѣгна онова внимание и оная длителностъ върху себе си, когато говоримъ по тия въпроси, защото всѣка една дума, казана отъ когото и да било тукъ, се тегли на много тѣпки везни отъ противната страна и страшно много се злоупотребява. Онова, което ще заявя, ще излизе отъ желанието ми да принесе полза дотолкова, доколкото разбирамъ този въпросъ, безъ да се допуша и най-малката мисль, че искаме да поставяме пречки на правителството по неговата дейностъ въ тая областъ.

Женевскитѣ протоколъ се разисква отъ септември месецъ досега въ Българдъ, въ Букурещъ, въ Атина, въ София и въ Римъ съ едно оживление, което ни напомня всичкитѣ онѣзи мъчителни нѣща на миналото, когато балканскитѣ народи и онѣзи, които се интересуваха отъ тѣхната съдба, търсѣха да направятъ нѣщо помежду си. Но този пътъ Женевскитѣ протоколъ въ различнитѣ тѣзи мѣста има съвършено различни обяснения, и за честѣта на нашето правителство, и за честѣта на нашия народъ, и за честѣта на нашия Парламентъ азъ смѣло мога да заявя, че само въ София и тукъ, въ Камарата, този протоколъ се разглежда отъ неговата договорна юридическа страна, отъ неговата формална страна, и никой отъ насъ не е поискалъ чрезъ него да прави голѣма политика.

Въ Гърция, дотолкова, доколкото печатътъ ни носи сведения отъ тамъ, Женевскитѣ протоколъ предизвика двойни чувства. Въ шовинистическитѣ гръцки кръгове се направи страшно критика на Политисъ и на гръцкото правителство, което бѣше обвинено въ абдикация отъ племенитѣ и историческитѣ права на елинците. Тамъ бѣха нападатни по единъ ужасенъ начинъ всички, които сѣ били въ Женева, и всички, които поддържатъ този протоколъ; нарекоха ги предатели, защото се осмѣлили да признаватъ, че въ Македония, която отъ вѣкове е била гръцка, имало чужди етнически елементи, които добиватъ права на малцинства. Това е една частъ отъ народнитѣ и политическитѣ, бихъ казалъ, усѣдания въ Гърция. Отъ друга страна, правителството на Гърция, което прави голѣмата политика, заяви, че този протоколъ е отъ голѣма полза, че той е едно звено отъ усилията на атинското правителство да прави своя балканска политика; то счита този протоколъ много полезенъ, но не за малцинствата, а за политическата ориентировка на Гърция.

Въ Българдъ по този въпросъ нѣма раздвоение. Женевскитѣ протоколъ послужил на българското правителство да нападне Гърция и да я счете измѣнница на своитѣ съюзни задължения къмъ Югославянското кралство. Тамъ бѣха обвинени гръцкитѣ министри и политическитѣ кръгове въ обща работа, заедно съ българското правителство противъ югославянскитѣ интереси и, забележете добре — противъ „сръбскитѣ“ малцинства въ гръцка Македония.

Въ Букурещъ протоколътъ предизвика желанието на ромънскитѣ политически кръгове да запазятъ права за ромънскитѣ малцинства въ гръцка Македония.

Въ Римъ цѣлиятъ печатъ разисква този протоколъ и заяви, че счита днесъ за по-голѣма възможността Италия, Българдъ и Букурещъ да вървятъ заедно и да образуватъ единъ съюзъ, който е полезенъ за тѣзи три държави.

Само въ София, г-да, стоимъ на благородната, на договорната и на човѣшката страна на този въпросъ, а именно: малцинствата да бѣдатъ защитени споредъ задълженията, които сѣ приети отъ великитѣ сили победителки при подписването на мирния договоръ. Сѣщата тая мисль намѣри своя подходящъ текстъ и въ отговора на тронната речъ по единъ точенъ начинъ, тѣй като този текстъ отговаря на съответния текстъ въ тронното слово: (Чете) „България доказа въ Женева и съ друго едно дѣло, че тя е винаги готова за мирното разрешение на споровѣтѣ, когато за това ѝ се представи случай. Тя подписа, заедно съ нашата съседка Гърция, два протокола съ Обществото на народитѣ за уреждането на въпроса за малцинствата въ двѣтѣ страни. Народното правителство се надѣва, че сѣ приложението на тази спогодба ще се премажне и причината за масовото изселване на

българи отъ Гърция, тъй като безспирно растящиятъ брой на бължанците е една сериозна грижа за българското общество и едно тежко бреме за българската държава. Народното представителство изказва също вѣрата си, че Обществото на народитѣ ще засили своятѣ грижи къмъ въпроса за малцинствата, като му даде едно справедливо разрешение чрезъ общи спогодби. Този духъ на лоялностъ къмъ договоритѣ и на дирене пътя, който тѣ ни даватъ, продължава днесъ, и азъ мисля, че той трѣбва да изпълва и дебатитѣ, които ставатъ по това законодателно предложение.

Мене ми се струва, г. г. народни представители, че отъ всички онѣзи голѣми политически сплетни, които се играятъ на Балканитѣ, ние трѣбва да стоимъ на известна дистанция, защото България, по моего убеждение, днесъ не може да бъде страна въ една голѣма или малка политическа комбинация поради своята обща слабостъ. Но Женевскиятъ протоколъ — азъ заявихъ и въ речта си по отговора на тронното слово — по единъ косвенъ начинъ постави мъжната и трагичната за насъ проблема, наречена Македонски въпросъ, защото така я поставятъ въ Бѣлградъ и Атина. Въ Бѣлградъ всички крѳгове заявяватъ, че сръбскитѣ малцинства въ Гърция трѣбва да добиятъ черкви и училища, че тамъ нѣма български малцинства. „Ние, казватъ тѣ, нѣма да позволимъ на Атина дейността отъ Петричъ да я пренесе въ Гюменджа, въ Енидженардарско, въ Костурско, въ Леринско, въ Воденско; ние не искаме българскитѣ комити тамъ, които ще сиратъ културното дѣло на сърбитѣ за тѣхнитѣ братя въ Гърция“.

Отъ друга страна, гърцитѣ се обвиняватъ, че тѣ подозиратъ този нашитъ югославянски къмъ Солунъ, че тѣ се боятъ отъ него. Следъ като дадохъ свободна зона на Югославянското кралство въ Солунското пристанище, следъ като уредиха чрезъ спогодба администрирането на желѣзницата Гевгели—Солунъ, следъ като уреждатъ начина, по който ще се взематъ митата за стокитѣ, които се изнасятъ чрезъ свободната зона — самитѣ гърци чувствуватъ днесъ, че всички тѣзи привилегии, които грѣцкото правителство дава на югославянското, отъ привилегии се обръщатъ въ средства за борба противъ тѣхъ. И тѣ казватъ: „Македонската проблема е наша. Ние не участвуваме въ всички тѣзи разправи, но ни считатъ, че ние поставяме този въпросъ“.

Азъ протестирамъ като българинъ и като народенъ представителъ, задето каузата на малцинствата намира това грубо, това имперналистично, бихъ казахъ, това прикрито и макнавелско оценяване, което ѝ се дава въ известни балкански столици. Ние нѣмаме никаква друга задача, освенъ задачата и правата, които ни дава мирниятъ договоръ. По тѣзи права не се изчерпватъ само съ онова, което стои въ Женевския протоколъ. Когато се говори съ гърцитѣ, по мирния договоръ ние имаме и друго едно право. И нашето почитаемо правителство е раздѣлило тѣзи два въпроса. Тѣ трѣбваше да вървятъ заедно, успоредно да се работи и за двата: въпросътъ за малцинствата и въпросътъ за излаза на Бѣло-море.

Азъ не присѣтствувахъ въ комисията по Министерството на външнитѣ работи, когато г. Калфовъ е правилъ своятѣ освѣтления, но знамъ онова, което се писа въ английския печатъ — което не е опровергано — за посещението на председателя на френско-българския арбитраженъ съдъ, бившиятъ мексикански посланикъ въ Вашингтонъ, синьоръ Делабара, който въ началото на м. юни т. г. дойде тукъ и прави предложение на нашето правителство въ три посоки: по въпроса за излаза на Бѣло-море, непосредствено споразумение съ Гърция; по въпроса за известни юридически остатѳци отъ войната, неразрешени въпроси, и по въпроса за малцинствата. Мислята на този авторитетенъ човѣкъ, който е заявилъ, че ако не се приематъ неговитѣ предложения, той е готовъ да приеме контрапредложения, е оставена безъ значение. Защо? Правителството си има своятѣ съображения. Но ако следъ това въ Женева се повдигна въпросътъ за малцинствата и се състави единъ протоколъ, подписанъ отъ Гърция, не трѣбваше да бъде забравенъ и другиятъ въпросъ, за който Лозанскиятъ договоръ пресѣче до известна степенъ нашитѣ пѣтища, тъй като бѣхме принудени да го подпишемъ и да признаемъ, че Тракия остава грѣцка, а за оправдане предъ българскитѣ делегати направиха само единъ анекдотъ, една уговорка, нѣщо като особено мнение, което не придружава текста на самия договоръ. Ние като че ли изгубихме възможността и правото да повдигаме този въпросъ, обаче той произхожда отъ сѣнитѣ между-

народни актове, отъ които произхожда и въпросътъ за малцинствата.

Г. г. народни представители! Иска се отъ насъ вотъ да одобримъ тая конвенция. Азъ казахъ: г. министърътъ на външнитѣ работи заяви, че тя е въ сила; при гласуването на отговора на тронното слово пасажитѣ, които се отнасяха до този протоколъ, се приеха. Нужна ли е сега ратификацията на Парламента? Казватъ, че и тя е нужна. Добре. Трѣбва ли, обаче, този вотъ да се счита вотъ на довѣрне къмъ правителството и специално къмъ министра на външнитѣ работи? Это единъ въпросъ, който въ парламентарнитѣ страни има значение, а още повече сега, когато нашиятъ министъръ-председателъ отива въ балкански столици.

Г. Георговъ бѣше правъ да иска — азъ поддържамъ неговата мисль — че г. министърътъ на външнитѣ работи трѣбваше да ни даде освѣтление по това пътуване на г. президента. Ако ние го нѣмаме и ако това пътуване не стои въ връзка съ всички тѣзи въпроси, тогава питамъ: тая ратификация ще означава ли едно довѣрне по този въпросъ на днешното правителство? Азъ считамъ, че тя не трѣбва да има туй значение, защото ние не можемъ да не ратифицираме, защото тукъ очевидно стоимъ предъ една формалностъ, която произлиза отъ общото начало, че вѣвка международна конвенция трѣбва да бъде парламентарно потвърдена.

Колкото се отнася до оценката на политическата дейностъ на нашия министъръ на външнитѣ работи, ние можемъ да я направимъ при другъ случай, и то като обсъдимъ тоя въпросъ въ свързка съ другитѣ въпроси, произходящи отъ постановленията на мирния договоръ, съ правата, които имаме по него. Нашата парламентарна група се въздържа да гласува права на грѣцкитѣ малцинства въ България до момента, до когато ние, напаренитѣ отъ балканскитѣ разпри, не видимъ лоялността въ Атина къмъ насъ — че ще се дадатъ права и на българскитѣ малцинства въ Гърция. Азъ вървамъ въ лоялността на министъръ-председателя въ Атина, но въ демократическитѣ страни, особено въ републиканскитѣ страни често пѣти общественото мнение дезавуира и най-авторитетнитѣ декларации. При тая неизвестностъ, ние се въздържаме да дадемъ нашия вотъ.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Иванъ Караджуловъ.

Обаждатъ се: Отсѣтствува.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Има думата народниятъ представителъ г. Венелинъ Ганевъ.

В. Геновъ (д. ст.): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Въпросътъ за утвърждаване женевския протоколъ отъ 29 септемврий, струва ми се, не би следвало да се свързва съ едно разискване върху общата външна политика на България. Въпросътъ заради мене е по-скоро единъ технически въпросъ. Нужно е българскиятъ Парламентъ да ратифицира единъ актъ, който не е нищо друго, освенъ едно доразвитие на ония положения, на ония принципи, които сѣ вече осветени отъ конституцията, така да кажа, на Обществото на народитѣ. Нужно е българскиятъ Парламентъ да ратифицира една декларация, която е направена отъ страна на българската делегация въ Женева и която декларация е едно допълнение къмъ договора отъ Ньои. а въ сѣщото време е и едно допълнение на оная конвенция, която се сключи заедно съ мирния договоръ въ Ньои — конвенцията за така нареченото доброволно изселване.

Г. г. народни представители! По моего убеждение, женевскиятъ протоколъ слага предъ българската дипломатия, предъ българската политика доста съществени конкретни проблеми и мене ми се струва, че народното представителство ще направи по-добре, ако, вмѣсто да смѣсва тѣзи конкретни проблеми съ общитѣ проблеми на нашата външна политика, употреби всички усилия, за да даде едно колективно разрешение на тѣзи въпроси, повдигнати отъ женевския протоколъ, които сами по себе си сѣ доста сложни, които сами по себе си иматъ доста съществено значение за интереситѣ, за правата на нашата държава и на нашето племе.

Г. г. народни представители! Женевскиятъ протоколъ, както и конвенцията, сключена за доброволното изселване, се свързва въ нашето общество съ другъ единъ болезненъ въпросъ — въпросътъ за бължанците. У насъ бѣше се създадо едно убеждение, поддържано и подкѣпяно отъ много авторитетни лица и организации, като се мислѣше, че бължанцитѣ едва ли не сѣ резултатъ, едва ли не се дължатъ

на сключената конвенция за доброволното изселване и на Женевския протокол. И мнозина славяха от Женевския протокол да прекрати това народно бедствие, каквото е бжанството, резултатът на конвенцията, сключена заедно с договора в Ньойн.

Г. г. народни представители! Позволете ми да изтъкна една друга мисъл и да подкрепя в това отношение мисълта на нашия министър на външните работи. Според мене, не е конвенцията, нито пък Женевският протокол, които създадоха въпроса за бжанците. Но на тях се дължи големият наплив на бжанци. Ако конвенцията за доброволното изселване беше изпълнена добросъвестно, беше изпълнена правилно, беше изпълнена съобразно с нарежданията и принципите, легнали в нейната основа, аз бих заявил, че в България днес нямаше да има въпрос за бжанците, като единъ болезненъ държавенъ въпрос. Споредъ моето дълбоко убеждение, бжанците се явиха у нас не като резултатъ на конвенцията, сключена в Ньойн, но като едно нарушение на тази конвенция. И аз се питамъ тогава: не беше ли разумно да се сключи тази конвенция? Не е ли по-добре за България и българската държава, не е ли по-добре за нашата дипломация да имаме ние единъ актъ повече за защита на нашите интереси, за защита интересите на бжанците, отколкото да представимъ този въпрос да се разрешава само с общи аргументи, извлечени от международното право?

Г. г. народни представители! Аз бих си позволилъ тук да направя една малка историческа бележка и в същото време една малка историческа поправка. Слушахъ съ голъмо внимание изложението, което г. министърът на външните работи направи вчера в връзка с Женевския протокол, и аз чухъ от самия него да потвърди една — нека ми бъде позволено да кажа — легенда, която се създаде около подписването на конвенцията за доброволното изселване.

Г. г. народни представители! Когато ние искаме да оборимъ тази конвенция, когато ние искаме да намалимъ нейното морално и, ако искате, нейното юридическо значение, ние често пъти оперираме с единъ аргументъ, като следния — ние казваме, че тази конвенция е едно изнудване на българската делегация, която я подписа; ние казваме, че тръбваше да подпишемъ тази конвенция, тъй както подписахме цѣлия договоръ в Ньойн. Тази конвенция беше представена на българската делегация, струва ми се, три дни преди подписването на мирния договоръ. Така че на българската делегация беше даденъ единъ срокъ само отъ три дни да се произнесе, приема ли я или не. Заедно с подписването на мирния договоръ ние тръбваше да подпишемъ и тази конвенция. Фактътъ самъ по себе си е вѣренъ, г. г. народни представители. Но позволете на мене, като единственъ останалъ живъ отъ делегацията, която представляваше тогава България, да изтъкна следното. Българската делегация тогава не подписа тази конвенция съ убеждение на едно морално принуждение, както подписа мирния договоръ; ние имахме възможност да проучимъ конвенцията за доброволното изселване и да преценимъ всички нейни постановления. И въ края на крайщата българската делегация съзнателно, като съзнаваше всичката отговорност на положението, взема решение да подпише тази конвенция, взема решение да одобри постановленията на тази конвенция. Ние искаме да направимъ по тази конвенция само една единствена корекция, а именно, да се дадатъ гаранции, щото изселването да бъде действително доброволно.

Кон бѣха, г. г. народни представители, съображенията на тогавашната делегация? Позволете ми да ги изтъкна, затова защото тѣ, струва ми се, иматъ и днесъ значение, когато ние обсъждаме протокола отъ 29 септември г. г.

Г. г. народни представители! Предъ българската делегация не беше скрито, че ние следъ ожесточената война ще имаме емиграция, ще имаме бжанци в България. За българската делегация тогава не беше скрито, че мнозина измежду нашите сънародници, които оставатъ вън отъ границите на нашата държава, ще бъдатъ заставени, въпреки всѣко право и справедливост, въпреки всички принципи на международното право, да напуснатъ своите огнища, ще бъдатъ прокудени, насилз заставени да се изселатъ и най-вѣроятно да се изселатъ в България. Ние съзнавахме тогава, че България съ своите политически средства, съ своите средства на една държава победена, не ще може да защити нито правата и интересите на своето племе, нито правата и интересите на ония, които ще бъдатъ заставени да напуснатъ своята земя. И тогава българската делегация съобрази и каза: вмѣсто да се боримъ противъ това зло само съ оръжията, които ни да-

ватъ общите принципи на международното право, по-хубаво е ние да сключимъ една конвенция и да черпимъ аргументи за защита на нашите сънародници и отъ тъй сключената конвенция. Ние мислѣхме, че тогава правителството, което би заставило наши сънародници да бѣгатъ отъ своите огнища, ще наруши еднакво както началата на международното право, така също и тази конвенция, която се сключва. Ние мислѣхме също така, че е по-добре за нашите сънародници, когато бъдатъ заставени да се изселатъ, да могатъ да уредятъ всичките свои материални интереси въз основа на така сключената конвенция, отколкото тяхните материални интереси да бъдатъ оставени безъ всѣкаква защита и безъ всѣкакво покровителство. И заради това тогава делегацията взема решение да поднесе тази конвенция и това свое решение изложи въ едно писмо, което — тръбва да изтъкна това тукъ, предъ Народното събрание — получи одобрение отъ цѣлата тогава мирна конференция.

Г. г. народни представители! Мене ми се струва, че същите тия аргументи, които тогава диктуваха на българската делегация решението да одобри конвенцията, могатъ да се наведатъ и въ полза на приемането на сегашния протоколъ. Тоя протоколъ, г. г. народни представители, е единъ протоколъ, който обхваща подробностите по прилагането на същата тази конвенция. Съ нея отново пакъ се създава една юридическа основа, за да можемъ ние чрезъ дипломатически средства, по дипломатически пътища да защитаваме интересите на нашите сънародници. Тя е единъ международенъ актъ повече отъ ония, съ които разполага вече нашата дипломация, за да защити интересите на нашата държава. Но свърхъ това, г. г. народни представители, Женевският протоколъ съдържа пѣщо повече: той съдържа и известни постановления, които засѣгатъ не само въпроса за доброволното изселване, но също така съдържа и известни постановления, които засѣгатъ въпроса за защита на малцинствата.

Позволете ми, г. г. народни представители, да се върна въ тази втора частъ на Женевския протоколъ, една доста важна, доста съществена частъ отъ декларацията, направена както отъ страна на нашата делегация, така и отъ страна на гръцката делегация.

Г. министърътъ на външните работи беше правъ вчера, когато свърза Женевския протоколъ съ съответните постановления на мирния договоръ отъ Ньойн, които уреждатъ въпроса за малцинствата и които отдаватъ малцинствата подъ покровителството на Обществото на народите. Но, г. г. народни представители, юридическиятъ режимъ, който е усвоенъ въ мирния договоръ по отношение на малцинствата, е единъ режимъ, който, споредъ мене, се различава въ една доста важна и съществена точка отъ протокола. И въ туй отношение, мене ми се струва, че протоколътъ съставя една стъпка, една голѣма стъпка напредъ въ международното уреждане на въпроса за малцинствата.

Споредъ мирния договоръ, създаватъ се права на малцинствата. Но защитата на тия права на малцинствата е една, нека ми бъде позволено да кажа, свършено ритично организирана защита, свършено ограничителна организирана защита. Споредъ сегашните постановления на мирния договоръ, г. г. народни представители, малцинствата нѣматъ право сами да изискватъ намѣсата на Обществото на народите по всѣко едно нарушение, какъто е въ тѣхните права. Споредъ сегашните разпоредения на мирния договоръ, даже държавите, които непосредствено сж заинтересовани отъ защитата на своите малцинства, нѣматъ право непосредствено да сезиратъ съвета на Обществото на народите и да искатъ една ефикасна защита на своите малцинства. Споредъ сегашните наредби на Обществото на народите, само държавите, които сж членове на съвета, иматъ право да повдигатъ въпроса за защита на малцинствата.

Вие виждате каква голѣма прѣчка съставя такова едно разпоредение за ефикасната защита на правата на малцинствата. И днесъ, г. г. народни представители, въ всички демократически учреждения, въ всички ония учреждения, където се стремятъ да създадатъ по-трайни, по-гарантирани условия за едно мирно развитие на народите, въ всички ония учреждения, където днесъ съзнаватъ, че въпросътъ за малцинствата е единъ същественъ въпросъ за мирното развитие на европейските държави, въ всичките тия учреждения се поставя въпросътъ, какъ може да се достигне дотамъ, щото съответните постановления на мирния договоръ, засегащи малцинствата, да претърпятъ едно измѣнение въ смисълъ, да се даде една по-голѣма ефикасна защита на интересите и правата на малцинствата, санкционирани отъ мирния договоръ.

Г. г. народни представители! Позволете ми да ви кажа, че всички ония политически учреждения, учреждения, които се стремят да създадат въ това отношение е, и въ прогресъ въ сравнение съ мирнитъ договори, се сръбватъ предъ пѣкоу юридически понятия, юридически принципи, които за насъ сѣ, може би, една обикновена формализъмъ, но които за съзнанието и психологията на чуждитъ държави представляватъ едни доста съществени пречки, за да се достигне до едно правилно разрешение на въпроса.

А. Ляпчевъ (д. ст): Защото тѣ иматъ въ самия договоръ за миръ единъ членъ, че могатъ да се доближаватъ до действителността.

В. Ганевъ (д. ст): Г. Ляпчевъ! Азъ ще Ви обясня защо така се схваща въпроса отъ западноевропейскитъ държави, и не само отъ западноевропейскитъ държави. Азъ съмъ ималъ случаи по този въпросъ да говоря съ отдѣлни членове на народното представителство, принадлежащи къмъ най-напредничавитъ политически схващания, които постоянно се възбуждатъ отъ този въпросъ. А въпросътъ е следния, г. Ляпчевъ. Обществото на народитъ, както е схванато споредъ мирния договоръ, е все пакъ една организация на държави. Обществото на народитъ все пакъ може да взема решения правилни и редовни само чрезъ представителството на съответнитъ държави. Обществото на народитъ все пакъ е една организация, която може правилно, редовно да бъде сезирана само отъ съответни държави. Заради това, защото се сѣбта, споредъ законитъ юридически схващания, че само ония, които могатъ да бъдатъ субекти въ международното право, т. е. само сувереннитъ държави иматъ качеството да сезиратъ Обществото на народитъ при разрешаването на какъвто и да било споръ по приложението на мирнитъ договори, при разрешаването на какъвто и да било споръ, засѣгащъ даже правата на малцинствата. И главно то уелне на всички ония, които искатъ да създадатъ една официална защита на правата на малцинствата, е да намѣрятъ единъ преходъ отъ схващането, че само държавитъ могатъ да сезиратъ Обществото на народитъ, къмъ схващането да се даде възможностъ и на малцинствата да иматъ достъпъ до съвета на Обществото на народитъ.

Течението да се даде възможностъ на всѣка една държава, която влиза въ Обществото на народитъ, безъ разлика на това, дали е членъ на съвета или не е, това течеие днесъ сравнително най-лесно се усвоява. Но когато дойде въпросъ да се даде същото право и на отдѣлнитъ национални малцинства въ разнитъ държави, тогава за мнозина този въпросъ става труденъ, става мъчно разрешимъ.

Ето защо, г. г. народни представители, въ тая частъ на протокола азъ сезирамъ една голѣма крачка напредъ.

Мене ми прави впечатление разпоредбата на чл. 3 отъ този протоколъ. Въ този членъ изрочно е казано, че г. Корфи и де Роверъ ще иматъ право да получаватъ лични и колективни молби на лица отъ въпроснитъ малцинства. Но, г. г. народни представители, това не е едно окончателно разрешение на въпроса и не е тамъ моята идея. Азъ още въ самото начало заявихъ: азъ сезирамъ, че главно значение на тоя протоколъ е именно това, че съ него се правятъ опити да се въведатъ известни подобрения въ досегашния режимъ на малцинствата. Онова, което досега се дебатираше повече само теоретически, онова, което се дебатираше, да положимъ, въ парламентарния езикъ въ Бернъ или въ конференцията на асоциацията за международно право въ Стокхолмъ, това ние го намираме вече оформено въ едно постановление на женевския протоколъ. И ако, г. г. народни представители, поднесването на тоя протоколъ действително събуди въ Женева и въ всички кръгове симпатии къмъ нашата държава, а така също и къмъ гръцката делегация, ако цѣлото Общество на народитъ се поздрави съ тоя актъ, азъ мисля, че причината на това се дължи главно на следното: това е единъ актъ, значението на който за международната съвестъ не се състои само въ това, че се достига до едно по-официално покровителство на българскитъ малцинства въ Гърция и на гръцкитъ малцинства въ България, още и въ туй, че това е единъ актъ, който по значението си надхвърля границитъ на тия две държави, надхвърля границитъ на Балканския полуостровъ и ще има едно всеобщо значение.

Това е първата крачка, която се прави, за да се види, дали принципътъ, който се усвоява отъ чл. 3 на протокола, ще може да се обобщи, за да бъде използванъ евентуално като единъ членъ, осветенъ отъ конституцията на Обществото на народитъ.

Г. г. народни представители! Тѣй както гледамъ азъ на тая конвенция, ние сами схващаме, че азъ ще гласувамъ за нея, за нейното приемане, за нейната ратификация. И това правя не само отъ съзнанието, че съ тоя протоколъ ние създаваме още единъ международенъ актъ за защита на нашитъ малцинства, но още и отъ съзнанието, че все пакъ нашата малка държава участвува въ единъ снитъ, който, може би, ще съдействува извънредно много за доразвитието на онова ново, истински ново, което се създава въ мирнитъ договори, ще допринесе за окончателното създаване и стабилизиране на Обществото на народитъ и за покровителството на малцинствата, взето подъ онеката на тази международна организация.

Но, г. г. народни представители, азъ не бихъ желалъ да отмина въпроса за ратификацията на този протоколъ, безъ да обърна внимание на пѣкоу трудности по приложението му. Г. г. народни представители! Ако тоя протоколъ може да има известно значение за България, това значение ще се прояви само тогава, когато протоколътъ бъде действително изпълненъ.

А. Малиновъ (д): Г. председателю! Азъ бихъ молжалъ дебатитъ да се продължатъ утре, защото часътъ е 20.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. Малиновъ! Азъ оставихъ г. Ганевъ да говори, понеже предполагамъ, че ще говори още малко.

В. Ганевъ (д. ст): Азъ свършвамъ.

А. Малиновъ (д): Понеже г. Ганевъ каза, че иска да говори по пѣкои други въпроси, мисля, че пѣваме време.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Г. Ганевъ казва, че ще свърши, затуй не искамъ да го прекъсна. Иначе пѣмамъ нищо противъ. Предполагамъ, че ще говори малко. Още колко ще говорите, г. Ганевъ?

В. Ганевъ (д. ст): Не мога да определя, г. председателю.

Председателствуващъ д-ръ Б. Вазовъ: Щомъ не можете да определите, тогава азъ мога да предложа, че ще говорите много, г. Ганевъ! Ще продължите утре.

Г. г. народни представители! Разсъзванията ще продължатъ утре.

Съобщавамъ ви, че е постъпилъ отъ Министерството на финанситъ законопроектъ за допълнителенъ извънбюджетенъ (свърхбюджетенъ) кредитъ къмъ бюджета за финансовата 1924/1925 г. на обща сума 188,050,000 л.

За следующето заседание ви моля да приемете следния дневенъ редъ: първа точка ще бъде докладъ на протетариата комисия, съгласно правилника; следъ това трето четене законопроектитъ, които минаха днесъ на второ четене — за държавната военна фабрика и за фабриката, вноса и износа на военни материали; следъ това дветъ предложения, които се отложиха днесъ, за да се чуятъ обясненията на двамата министри; следъ тѣхъ ще следва предложението за одобрение на протокола за покровителство на гръцкитъ малцинства въ България, поднесенъ въ Женева на 29 септември 1924 г. По-нататъкъ следва същиятъ дневенъ редъ, като по желание на г. министри на земледѣлното точка 16 — първо четене законопроекта за измѣнение и допълнение на закона за подобрене на земледѣлското производство и опазване полскитъ пмоти — се сваля отъ дневния редъ, понеже той внася законопроектъ за същата материя, и се прибавя повниятъ законопроектъ, който ви съобщихъ и който се раздаде, а именно за допълнителенъ извънбюджетенъ (свърхбюджетенъ) кредитъ къмъ бюджета за финансовата 1924/1925 г. на обща сума 188,050,000 л.

Като приематъ тоя дневенъ редъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Болшинство, Събраието приема.

Затварямъ заседанието.

(Затворено въ 20 ч. 5 м.)

Подпредседателъ: Д-ръ Б. ВАЗОВЪ

Секретаръ: Г. ТЕРЗИЕВЪ

Пачалинѣтъ на Степанографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.	Стр.
Отпуски , разрешени на народнитъ представители: Владимиръ Такевъ, Георги Дончевъ, Койчо Петровъ и Петко Найденовъ	515	
Питания:		
1. Отъ народния представителъ д-ръ Георги Яламовъ до министъръ-председателя, министра на народното просвѣщение и министра на желѣзницитъ, пощитъ и телеграфитъ, относително неприлагане чл. 128 отъ закона за народното просвѣщение — издаване възможност на учителството да пътува по желѣзницитъ съ намалени такси (Съобщение)	515	
2. Отъ народния представителъ Господинъ Продановъ до министра на вътрешнитъ работи и народното здраве, относително задържането на известни лица отъ потерата, образувана за преследване бандата на Георги Янчевъ и по предвиждането обезщетение по закона за преследване разбойничитъ на семейството на убития милиционеръ Желю Добриковъ (Развиване и отговоръ	515	
Запитване отъ народния представител Христо Баевъ до министритъ на правосъдието и на вътрешнитъ работи и народното здраве, относително разтурено събрание на земеделската партия и отмѣнение всички заповѣди, устни и писмени, отнасящи се до ограничение свободата на събранията и печата (Съобщение и опредѣляне день за отговоръ по-идущия четвъртъкъ)	515	
Предложения:		
1. За освобождаване отъ трудова повинност свършилнитъ Държавното сръдно техническо училище, ако занимаватъ професията си петъ години наредъ (Едно четене — приемане)	516	
2. За приемане на държавна служба — кондукторъ при държавната мина „Перникъ“ — руския подданикъ Н. Яковлевъ, за срокъ отъ една година (Едно четене — приемане)	516	
3. За отпускане безплатно 15 тона първо качество каменни въглища отъ държавната мина „Марица“ на дружество „Червенъ кръстъ“ за питателния пунктъ за бѣжанцитъ на гара Свиленградъ (Едно четене — приемане)	517	
4. За отпускане безплатно 20 тона първо качество каменни въглища отъ държавната мина „Перникъ“ на Международното благотворително братство-мисия „Христови ученици“ — София (Едно четене — приемане)	517	
5. За отпускане безплатно отъ държавната мина „Перникъ“ 120 тона първо качество каменни въглища за отопление на храма-паметникъ „Св. Александъръ Невски“ въ София (Едно четене — приемане)	517	
6. За одобрение VI-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 18 ноемврий 1924 г., протоколъ № 91 — относително отпущане отъ Държавната трудова тухларна фабрика безплатно на Дружеството за борба съ детската престъпност и покровителство на затворничитъ 100.000 тухли (Прочитане и отлагане приемането, поради отсъствие на министра на общественитъ сгради)	518	
7. За одобрение VIII-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 31 юлий 1924 г., протоколъ № 56 — относително отпущане безплатно отъ Държавната трудова тухларна фабрика въ София 1.500 тухли на благотворителното дружество „Евдокия“ (Едно четене — приемане)	519	
8. За одобрение постановлението на Министерския съветъ: VIII-то, взето въ заседанието му отъ 8 септемврий 1924 г., протоколъ № 71, одобрено съ указъ № 29 отъ 26 с. м. и XV-то, взето въ заседанието му отъ 24 октомврий с. г., протоколъ № 86, одобрено съ указъ № 32 отъ 3 ноемврий с. г. — относително продължаване срока за доброволното изплащане данъка върху общия доходъ за финансовитъ 1922/1923 и 1923/1924 г. до 30 септемврий с. г. и пр. (Прочитане и отлагане приемането, поради отсъствие на министра на финанситъ)	519	
9. За одобрение на протокола за покровителство на гръцкитъ малцинства въ България, подписанъ въ Женева на 29 септемврий 1924 г. (Едно четене — продължение разискванията)	521	
Законопроекти:		
1. За държавната военна фабрика (Второ четене) 520		
2. За фабрикацията, вноса и износа на военни материяли (Второ четене)	520	
3. За допълнителенъ извънбюджетенъ (свръхсметенъ) кредитъ къмъ бюджета за финансовата 1924/1925 г. на обща сума 188.050.000 л. (Съобщение)	533	
Сесия — продължение.		
Предложение на министъръ-председателя А. Ц. Цанковъ за продължение първата половина на сесия до 28 януарий 1925 г. вкл. (Приемане) 528		
Дневень редъ за следующето заседание	533	